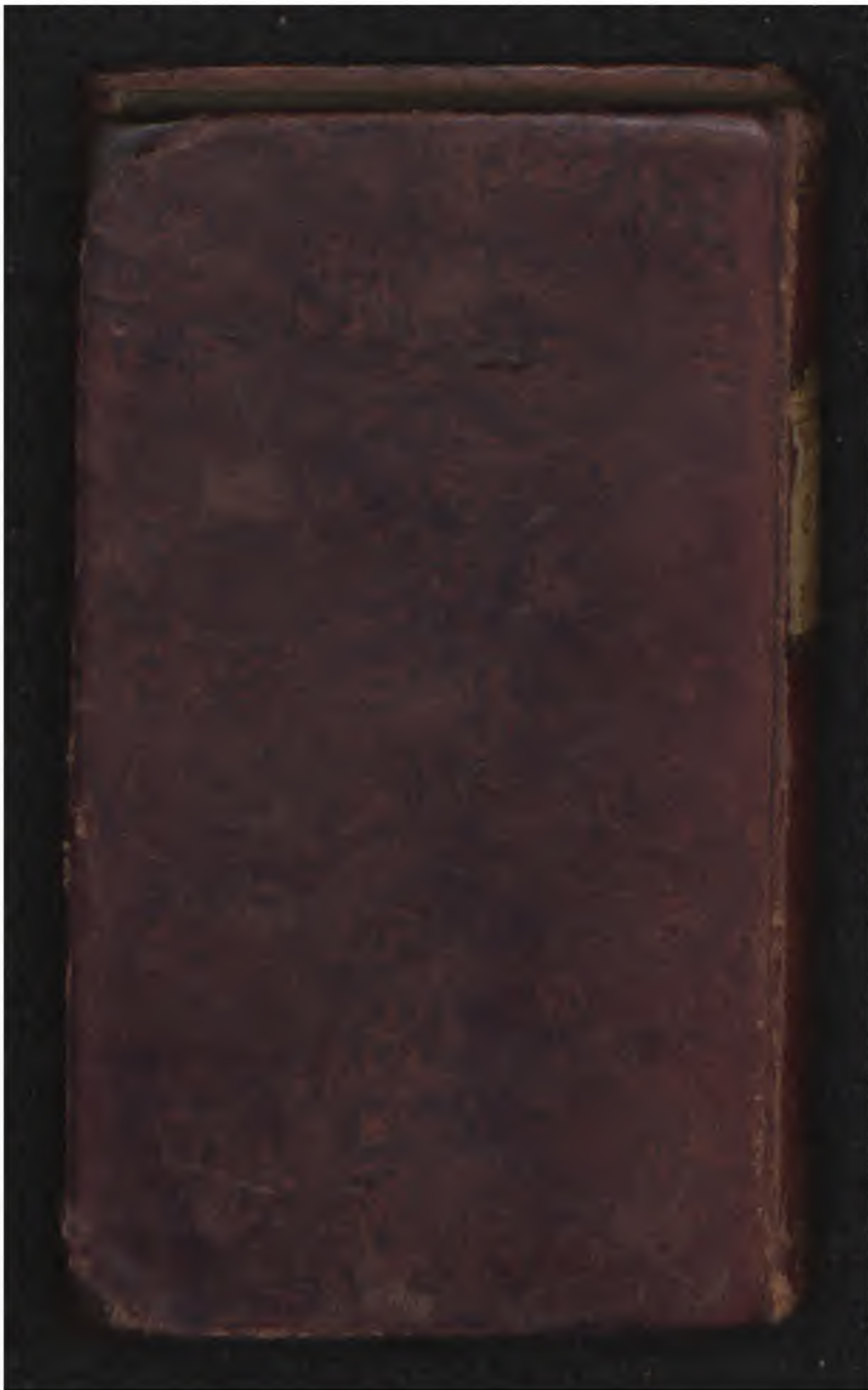

H.C.M.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1243 8° copy 3

L. N.

ge
Den
alle
tilſ

Ecte
erlig
ecte

Det helli-
ge Ecteſkabs Or-

dens Regle/effter huilcke
alle Ectefolck bør ath leffue/
tilſammen ſcreffne aff Ni-
colao Palladio.

1 5 5 7.

Heb. 13.

**Ecteſkab ſkal holdis
erligt hoſſ alle/och den**
ecte Seng vbeſmittet.
Men Bolere och Haar-
karle ſkal Gud
dømme.

H C M.

A

Erk
man
Kong
falnin
Slot/
dius

(vde
mind
kære
dig
berg
den
ne v
skaff

Erlig oc velbyrdig mand Erick Rosenkrantz Kongelig Mayestatis/tro befalnings mand/paa Vaabierge Slot/ønsker ieg Nicolaus Palladius Guds naade oc venskab/ ved vor HErre Jesum Christum.

KÆre Erick/ gunstige Herre och synderlig gode ven/ som eder (vden tuil) vel dragis til minde/at den tid i oc Eders kære Brud/erlig och velbyrdig Jomfru Helenig Harnberg bleff effter Guds orden oc skick tilsammen giffne vdi den hellige Ecteskaffs Stat / i vor Frue

Domkircke i Københaffn / da opregnede ieg kortelige vden at forklaring / nogle nyttelige regle/effter huilcke alle Ectefolck / bør at skicke deris leffnit. Saa vaar der nogle i samme Christelige oc erlige forsamling / som tygte nytteligt vere/ath ieg skulde lade vdgaa samme Regle/ paa det Ectefolcks Dieffle kunde spegis/oc Ectefolck i Danmarcks Rige kunde leffue met huer andre Christelige/ erlige oc vel/ oc icke saa skendelige fortørne Gud/och bygge Helffuede met huer andre som (disuer) mange gøre.

Haffuer ieg derfaar (som

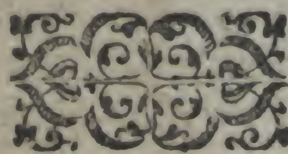
vaar begerit aff mig) til=
hobe ſamlet ſame Ecte=
ſkaffs ordens Regle/ huer
met ſine ſmaa lerdomme/
och ladet dem vdgaa Eder
och eders kære Brud til ære/
oc andre til gaffn/ Beden=
dis eder kerlige at i ville ta=
ge denne føye ſkenck til ta=
cke/ til ſaa lenge ieg kand
ydermere være eder til vilie
och tieniſte. Haffue Mun=
cke oc Nunder i Klaaſter
tagit flittelig vare paa de=
ris Regle/ ſom deris Or=
dens Abbet / Dieffuelen
haffuer ſtigtet oc dictet/
ath de ſkulde paa vis tid
være i Chor/ paa Capitel/
i pibeſtue/ paa Søffnhuſſ/
oc viſte naar de ſkulde rin=

ge/siunge/ faste/ nicke/bucke / brumle. Item at de skulde vide huilcke Ordens Brødre oc Søstre der skulde bruge sort/ huid / graa/ blaa eller braaget Cappe. Huor megit mere bør den hellige Ecteskabs Ordens Brødre oc Søstre (det er Hosbonde oc hustru) flitelige at tage vare paa Ecteskabs regle huilcke denne Ordens Abbet/Gud almectigste haffuer selff lagt dem paa vdi den hellige Scrifft/Naar de der tage vare paa/da er Guds velsignelse hoss dem. Oc haffue en god samuittighed/ocsaa vnder det hellige Kaars. Thi S: Pouel siger / at i Ecte=

ſkaff er ekon en legomlig
tribulatz / met vduortis
kaars oc modgang / och
ligeuel haffue Ectefolck
en induortis glæde / at de
vide de ere i den Orden /
ſom Gud haffuer ſelff ſtig-
tet oc velſignet / om de
ſkulle end lide noget i ſam-
me Orden / men de ſom
leffue vden Ecteſkab i v-
tugt/ Horeri/ boleri / ſkør-
leffnit / de haffue en aan-
delig induortis tribulatz/
at de føle oc forneme i de-
ris Hierter/ Guds brendende
vrede/leffue och met en ond
Samuittighed. Saadanne
ſiger S. Pouel / ſkulle icke
beſidde Himmerigis Rige.

 Item

Jtem horefolck oc skørleff-
nitz folck vil Gud selff for-
dømme/ Vor HErre Jesus
Christus være met eder oc
eders kære Brud til euig
tid/ och vnde det/ ath baa-
de i och alle Ectefolck/ kun-
de leffue Christelige/ erlige
och venlige met huer an-
dre/ ind til dóden/ oc siden
besidde det euige liff. Screff
uit i Kóbenhaffn S.
Bartholomei dag.
Aar effter Chri-
sti fødsel/
1557.

Nogle

Nogle saare nyttelige Regle/ som inde holde de besynderligste Artickle/ effter huilcke Ecte folck/ bør at rette sig/ tilsammen screffne aff Nicolao Palladio.

DEn hellige Ecteskabs Stat/ er en Mands oc Quindis lofflige tilhobe føyelse/ formedels Guds ord/ effter beggis samtycke/ som skulle bo hoss huer andre/ Christelige/ venlige oc erlige til døden oc forøge Verden/ oc vere huer andris met hielp.

Den Første Regel i Ecteskabs Orden.

ECteskab er Guds egen gerning och skick/ stigtit aff hannem i Verdsens begyndelse / før end Mennisken syndede/ aff huilcken alle andre Menniskens Stater haffue deris oprindelse.

Smaa lerdome aff denne Regel. Den første.

EFterdi Gud haffuer selff ordineret Ecteskabs Stat / at den skal vere en lægedom imod Horeri och anden vtuct/ der faare skulle vnge folck / Piger och Drenge

flittelige tage sig vare/ for ont selskab/ wtuctige ord/ facter/ oc anden wtilbørlig løssactighed/ och met stor aluorlighed høre och lære Guds ord och deris Catechismum/ oc idelige bede Gudh/ at hand vilde beuare dem i renhed och kyskhed/ til de komme i deris Ecteskabs seng.

Den anden Lerdom.

NAar vnge folck ere komne til alder oc fornemme at de haffue icke kyskhede gaffue/ men den onde lyst begyndis at optendis i dē/ da skulle de robe til Gud om hielp/ oc bede hannem om en god stolbroder. Thi

en godh meth hielpere i Ectestab / giffuis alemiste aff Gud / hand skal legge den forste Sten vdi Huss Regement / ellers bliffuer der inted gaat aff.

Den iij. Lerdom.

NAar tuende Personer ere nu komne til sammen i Ectestab / da skulle de atter igen / omuende sig til Gud / oc idelige bede hannem om bistand oc hielp / och legge deris forgangne vngdoms synder aff oc vocte sig for horeri / skørlesfnit / vtugt / skam och vanære.

Den iiij. Lerdom.

Effter-

Efterdi Ecteſkab er Guds gerning/ och ſkal begyndis met Guds frøct / der faare ſkulde mand icke binde wgudelige Menniſke til Brølup / ſom ligge i it ont leffnit/ foruden pœnitentz/ ſom wgudelige Papiſtiſke Horepreſter gøre. Thi de hade oc forfølge denne Guds orden / deris bøn bliffuer til forbandelſe. Derfaare kunde icke ſaadanne paakalde Gud / oc tacke hannem for Ectefolck i Kircken/efſterdi de vilde gerne at alle Menniſke ſkulde gøre den ſelſkab i deris horeleffnit oc Sodomitiſke ſynder.

Den

Den femte Lerdom.

HVert menniske skal lade Ecteskab beholde sin Ære oc herlighed / efftherdi Gud haffuer selff stigted den / oc vocte sig at hand icke foracter / fortaler / oc bespaatter den mange (synderlig vngt folck) til forargelse / men al Ecteskabs forhaanelse skal mand nedsla met Guds ord / oc sige / Salig er den mand som giffter sig. Thi hand annammer velsignelse aff Herren.

Den anden Regel.

MAnden skal vere Herre oc Regenter / Quinden skal vere lydig oc vnder=

dannig/Denne Regel beui=
ſis at vere ſande i trende
maabe. Først aff ſkabelſē.
Thi GVD ſkaffte først
Manden oc ſiden quinden/
oc Manden er icke ſkabt for
Quindens ſkyld men Quin=
den for Manden ſkyld i.
Tim. ij. Derfaar bør Man=
den oc vere Herre oc Re=
gentere. Derneſt beuiſis det
aff Guds bud. Thi Gud
lagde Euam oc alle hen=
dis døtter det kaars paa/
at de ſkulde vere deris
Mend vnderdanige oc kal=
de Manden Herre i. Cor.
xj. Til det tredie beuiſis
det ocſaa aff Mandens for=
ſtandighed/at effterdi man
den er almindelig klogere

oc sterckere end quinden. Derfaare bør hannem at vere HErre/fordi torde icke Hugormen i Paradis friste Adam/men Euam. Gene iij.

Lerdomme aff denne Regel. Den. j.

MAnd eller Dreng som vil giffte sig / skal forfare først hoss sig selff/om hand er duelig til hus regiment/ om hand kand føde sin Hustru / oc vere venlig met hende. Befinder hand icke saadant hoss sig/da er det best/hand lader frome folckis Børn vere vbeuarit. Saadant skal ocsaa en Jomfru eller pige forfare hoss sig selff om hun kand

vere tolmodig / och hendis Mand vnderdanig oc tro / befinder hun icke ſaadant hos ſig / da er det bedre hun lader andre vere vbeſua-rede.

Den anden Lærdom.

MAnd eller dreng ſkal førſt vel vdſpørge alle omſtandendis vilckaat / Huorledis det haffuer ſig met den hãd begerer til ecte om hun er lad / ørkeløs / en vindufogel / løſactig. Item om hun er tuctig / tro / ſan-dru / en god huſſholderſke. Thi ith vel optuctigt Barn / lader ſig regere aff ſin mand. Men er hun ilde optuctid hiemme / da er hun

siden ond at temme. Lige maade ligger macht paa at en Jomfru / Quinde eller pige flitelige vdspørget den persons vilckor som begerer hende til Ecte / om hand er huigelhiernit / vild / wmild / knuburen / om hand er en doblere / drenckere / huggebasse / lad etc. Spør mand icke saadant vd først / da bliffuer det siden ith wroligt Ecteskab / oc ingen fred huerken i Stuen eller i Kammersit.

Den tredie Lerdom.

OM Manden vil Christelige regere sin Hustru / oc holde hende til lydactighed / da skal hand i be-

gyndelſen holde hende til husholdning/icke lade hēde være aldelis ledig / at gaa ar ſtrabadze i alle gader/ eller ſtaa idelig i døren oc vinduerne / och holde lang faderſnack. Men hun ſkal venne ſig til Quinde arbeyde och husholdning / oc hielpe til næring / det beſte hun kand.

Den iiij. Lerdom.

ENdog Manden er aff Naturen viſere oc forſtandigere end Quinden/ dog ſkal Manden vndertiden icke forſmaa ſin huſtrues Raad/ ſom mange ſelff klage gøre men den ene ſkal ſøge hielp oc trøſt vdaff

den anden. Pilatus gaff nu gerne hundrede verden der til / ath hand haffde lydt sin Hustrues raad / som raadde hannem / at hand skulde inted beuare sig met den wskyldige Christo. Item den ene skal formane oc bede den anden / at hand gør penitentz / naar hand begynder at bruge nogen wredelig handel / paa det at de skulle icke samle Guds vrede paa sig / men met slagen och dragen kand mand lidet gaat vdrætte met huer andre.

Den Tredie Regel.

MAnden skal aff hiertit elske sin hustru / Quin-

den skal igen beuise sig venlig mod Manden.

Lerdomme aff denne Regel. Den første.

HVorfaar Manden skal elske sin Hustru/ som er faar fem aarsager.

Først/ faar Guds skabning oc Ordens skyld/ thi hand skabte den förste quinde Euam/ ick aff Jorden/ men aff Adam/ oc icke aff hans Hoffuit eller Fødder/ men tog it Reffben aff hans side/ vnder Hiertit/ oc bygde hende der aff/ paa det Manden skulde elske hende som sig selffuer.

Til det andet. Skal hand elske hende for Guds

behageligheds ſkyld. Thi hannem er det ſaare behageligt / at de haffue huer andre ker. Manden ſkal holde ſin Huſtru for den ſkønniſte/klaagiſte oc dydeligſte Quinde ſom kand vere paa Jorden. Quinden ſkal i lige maade tencke det ſamme om hendis Mand/ her vdi ſkal Mand och Quinde haffue Ecteſkabs øyen oc icke ſkalcke øyen.

Til det tredie. For den ſkøne fruct hun giffuer aff ſig. Thi haffuer en Huſfader it Træ kert i ſin Gaard/ for fructen ſkyld/huor megit mere ſkal hand elſke ſin Huſtru for hendis fructis ſkyld / ſom er ſkøne Børn

Sønner oc Døtter/ som er
den edeligste fruct / der
kand være paa Jorden?
Der faare skal Manden
icke være wtolmodig oc
forsmaa sin Hustru/om hun
er icke end saa from / som
hun skulde vare. Jt
Eble enddog det er knor=
tet/ dog kand det allige=
uel vere gaat. Wi læse at h
den høylerde Phyloso=
phus/Socrates/ haffde en
knururen Quinde / En dag
sente hun saa lenge paa
hannem / at hand nøddis
til at sette sig vden dør=
ren. Saa gick hun paa
lofftit och slo vand paa
hannem / da sagde hand
met sactmodelige ord/Jeg

tenckte vel at effter Tor-
den ſkulde komme en ſtor
øſenderegen.

Den tid en anden Phy-
loſophus ſtraffede han-
nem / ath hand ſkød icke
ſaadan en ond Quinde
vdaff døren / da ſagde
hand / Min trætactige
Quinde føder mig deylige
Børn / derfaare lider ieg
hende gerne.

Til det fierde ſkal Man-
den elſke ſin Huſtru / for
hun er en metarffuing til
Himmerigs Rige. Derfaare
ſom Petrus ſiger / ſkulle
Mendene bo hoſſ deris
Huſtruer met fornufft/ſom
hoſſ ith ſkrøbeligt kar.
Mand ſkal langt varligere

bære ich Glassend en kande/ellers brydis det snarlige sønder. Manden skal fordrage sin Hustruis brøst/ det meste hand kand / och tencke at wi ere alle arme skrøbelige Mennisker/ den ene skal fordi bære den andens børde/huo som vil verme sig ved Ilden/den skal vndertiden lide røgen met/ i Ecteskab skal mand megit bære offner met huer andre.

Den anden Lerdom.

HVstruen skal tuert om igen icke vanbruge hendis Mands fromhed / icke storme oc bruse mod hannem/och icke sidde hannem

op i Næsen som Senop/ icke
sende oc bande/ oc bide at
hannom/ icke gøre hannem
til vermod huad hun kand
icke bespaatte eller fortale
hannom / icke bole met an=
dre / Men hun skal være
hendis Mand vnderdanig
oc lydactig / efftersi hand
er hendis Herre oc regente=
re/ oc skicke sig effter hans
sind / i ord oc gerninger/
om det er icke emod Guds
bud / Summa. Hun skal
elske / frycte och ære hendis
Mand. Er manden no=
git knuburen/ da skal Hu=
struen met hendis fromhed/
sactmodighed oc god ex=
empel / locke hannom til
bedring. Thi en ond Hustru

kand gøre en ond mand/ och tuert om igen. Paa det at Ecte folck kunde io elske huer andre oc leffue sandrectelige/da skulle de frøcte Gud / idelige høre hans ord / oc rette sig der effter paakalde hannem/ offt eanamme Christi legeme oc blod. Der som de dette gøre / och leffue der hoss endrectelige / da bor Gud hoss dem oc næringen forøgis / leffue de wsamdrectelige/ da bør Dieffuelen hoss dem oc næringen forminskis.

Den fierde Regel.

MAnden skal forsørge sin Hustru met mad/

dricke/ klæder och anden legemelig nødtørtighed/ och Quinden skal lade sig nøye met det Manden kand forsørge hende.

Lerdome aff denne Regel. Den første Lærdom.

FOr tuende aarsagers skyld er Manden plictig til at forsørge sin Hustru. Den første aarsage kommer aff naturen. Thi Quinden er kommit aff Manden i begyndelsen som aff roden Gene. 3. Derfaar/ lige som roden aff naturen føder/ opholder oc vederqueger træit Saa skal ocsaa Quinden haffue hendis næring aff

Manden. Den anden aar=
ſage kommer aff ſkabelſen/
Thi Quinden er ſkabt Man
den til en hielp/at hun ſkal
tiene hannem 1. Corinth. 11.
Der faare lige ſom en Her=
re er ſkildig til at forſørge
ſine tienere / ſaa er ocſaa
Manden plictig til at for=
ſørge ſin Huſtru. Dog er
Huſtru ſkyldig til aff Gudz
befalning at hielpe hendis
Mand i ſaadan forſøring/
oc icke vnyttelige fortære
eller forkomme huad i huſit
er. Den tredie aarſage at
manden ſkal forſørge ſin
Huſtru ſaa megit ſom han=
nem mueligt er / kommer
aff Gudz befalning. Gud
lagde Adam paa/at hand

ſkulde atſpørie ſit Brød i
ſit anſictis Sued / och der
met føde ſig/ ſin Hustru och
Børn etc. Derfaare ſkal
huer Ecte Mand forſørge
ſin Hustru met Mad dri=
cke oc klæder/effter ſit embe
de oc formue huer i ſit kald.
Dog ſaa at der er maade
met Holdt hende icke ander
lunde / oc heng icke mere
paa hendis hals/end du for
maar/huo det gør/den ſkal
vocte ſig/for en anden Hu=
ſtru ſom kaldis armod/den
føder paa det ſiſte Døttere
aff ſig / ſom kaldis
haandhed oc
ſpaat.

Den

Brød i
och der
ſtru och
are ſkal
forſørge
ad dri=
ſit embe
ſit kald.
maade
ke ander
ke mere
d du for
den ſkal
den Hu=
nod/ den
Døttere
lldis
c

Den

Den anden Lerdom.

QVinden ſkal lade ſig nø=ye met hendis Mands erlige forſøring/ icke ſende oc bande om hun faar icke kræſne retter/ icke gøre hendis fattige Mand wro/ dag oc nat/ at ville vere de rigiſte oc yperſte/ lig i klæder och ſmøcke. En from Quinde er nock ſmyckit/ naar hun behager hendis Mand vel/ men met offuerflødige klæder oc prydelſe/ giffuer hun ſelff hendis hoffmodighed oc løſactighed tilkiende/ oc locker andre der met til at Synde/ Som̃e Quinders hofferdighed kand mãd neppelig fylde met klæder oc ſmøcke etc.

Saadan offuermaade bekaaſtning kand icke vel ſke vden mangen andris beſuering och ſkade. Derfaare naar du ſeer en Quinde/ſom er tilbøylig til offuerflødig ſmøcke/da gør korſſ for dig. Johannes Anglicus beſcriffuer en Hiſtorie/at en Borger/vaar plagit met en ſtalt egenſindig huſtru/ſom icke vilde lade ſig nøye met den deel hand formaate at giffue hende. Den arme Mand vilde icke fortørne hende/men forlod ſit haand verck oc tog ſig ſtøre handel faar/i huilken hand ſøgte ſin fordel met Aager/forkøb oc andre onde finantzer/

zer/oc Dieffuelē hialp han-
nem/paa det siste bleff hād
dødsiug/oc Hustruen oc an-
dre bad at hand vilde gøre
sit Testament. Da sagde
hand Først giffuer ieg til
Testament mit liff oc siæl i
Dieffuelens oc alle andre
onde anders hender. Thi
dennem haffuer ieg tient i
mit leffnit/ och der er min
Hustru aarsag til. Saa
spurde Hustruen hannem
at/ huor det skulde gaa met
hende. Hand suarede/Du
skalt brende met mig i Helff
uedis Augrund euindelig.
Thi ieg kunde aldrig for
nøye dig met klæder oc smy-
cke. Jeg maatte derfaare

 forla-

forlade mit etlige hand=uerck oc tiene Dieffuelen/ for Godz och penninge skyld / at ieg kunde henge nock paa dig/der faar haff=uer huercken du eller ieg nu met Gud at skaffe/dette er io en skreckelig historie.

Den femte Regel.

NAar Gud haffuer giffuit Ecte folk Børn/da skul=le de saa megit som dem mueligt er / Christelige oc erlige optucte dem/Gud til loff oc deris neste til gaffn/ oc Børnene skulle ocsaa vere Forelderne lydige oc ære dem. Disligeste skulle de oc holde deris Tiunde til Gudfryctighed oc tugt.

Och Tiundene ſkulle vere Hoſbonden oc huſtruen tro| tienſtactige oc lydige.

Den første Lerdom.

FOrſt ſkulle Foralderne holde deris børn til al gudfryctighed/ och lade dē lære Børne lærdom/ baade i Kircken oc hiemme oc høre dem offuer huad de haffue lært aff Predicken/ Der neſt ſkulle de ſtraffe oc reffſe dē met ord oc riſſ/ naar behoff gøris/ icke aff had oc haſtighed eller Tyranniſk / men aff faderlig kerlighed. Saa ſiger Salomon Prouerb: 23. Lad icke aff at tugte dit Barn. Thi giffuer du hannem aff riſſ / da

dør hand icke der aff. Item tugte dit Barn i men der er hob paa ferde. Til det tredie / skulle de holde deris Børn enten til Scholen/de som ere der til bequemde/eller til it erligt haanduerck.

Den anden Lerdom.

BØrnene skulle igen ære forælderne met tancker/ ord oc gerninger. Dernest fryċte dem at de icke fortørne dem. Siden være dem lydactige / dog icke mod Guds ord. Item hielpe och styrcke dem naar de ere gamle/skrøbelige oc fatige. Dette skulle de beuise deris forældre/ Først/faar de haffue aff dem nest Gud/dette na

turlige leffnit. Derneſt faar de hielpe Børnene til daab-ſens Sacramente / at de bliffue Chriſtne. Til det tredie/faar de føde dem op met ſtor omhu / arbeyd oc bekaaſtning/Til det fierde/ faar de optugte Børnene/ oc lære dem/eller lade dem lære gode ſeder och dygder etc. Derfaar er det ſanden mand pleyer at ſige. Gode forældre oc Tuctemeſtere kand mand aldrig fuld-tacke. Formaledidet vere fordi det barn ſom bedrøff-ue ſine forældre.

Den tredie Lerdom.

TJundene ſkulle vere Hoſ-bonden och Huſtruen ly-

dige/vnderdanige/ære dem oc tiene trolige. Saa siger Paulus. Ephe: 6. I Suenne vare eders legomlige Herrer lydige/ oc tieñer icke aleniste for øynene/ men met Guds fryct. O HErre Gud huilckit klagemaal/er i al Verden i dag / offuer tienist Tiunde / at de ere knuburne/wlydige/lade oc arbeyde vtrolige gøre mere skade end gaffn/saa mand skulde heller haffue en lader tiuff i sit huss/ end en lader Suend. Thi hand stiel huer time om dagen/ hand lober hastelige til bords och gaar senlige til arbeide &c. Saadāne Tiunde vil Gud visselige straffe.

Den fierde Lerdom.

HVsbonde oc Hustru skulle holde deris tieniste Tiunde til Gudfrøctighed/ tuct oc arbeyde/oc icke forholde eller formindske deris fortiente løn/icke handle Tyranniske mod dem/ men giffue dem deris timelige spisning / ocholde dem til arbeyde/etc.

Den siette Regel.

NAar Gud legger Ectefolck korss oc modgang paa / da skulle de bære det tolmodige/oc trøste sig met Guds ord.

Lerdo-

Lerdomme aff denne Regel. Den første lerdom.

LIge som alle andre Orden oc Stater i Verden haffue deris korſſ/ſaa haffuer oc Ecteſkabs Orden ſit korſſ/oc lider megit ont aff Dieffuelen oc onde Menniſke/ſaa at der er møde oc arbeyde/kummer oc iammer i Ecteſkabs Stat/at mand fanger oc offte andet at ſkøtte end lee/dandze oc ſpringe/oc ſidde oc legge paa hiundit met huer andre / kyſſe och klappe huer ondre/Saadant korſſ/ ſkicker Gud Ectefolck til/ enten for deris Synders ſkyld/

ſom det ſkede met Dauid oc Manaſſe / eller at prøffue deris tro / ſom det ſkede met Job och Tobia/eller ocſaa forGuds æris ſkyld/ſom det ſkede met Lazaro Bethanienſi. Men naar Ectefolck ere Gudfryctige / da er deris korſſ det rette hellige korſſ/ i huilkit de ſkulle vente trøſt oc hielp aff Gud/ ſom legger dem ſaadane paa/ dem til gode.

Den anden Lerdom.

HVad trøſt ſkulle Ectefolck haffue vdi korſſit/ Først ſkulle de trøſte ſig der met at korſſ och modgang kommer icke til dem aff ſlumpe lycke/men aff Guds

villie oc raad. Christus siger. Mat 10. Der falder icke en Sporig paa Jorden vden eders Faders villie. Item alle eders haar paa eders hoffuit ere taldē etc. Til det andet skulle de vide at Gud straffer dē icke aff vrede/ men at hand vil met korssit komme dem til at bedre deris leffnit / hand tucter dē/ at de skulle icke fordømmis met den vgudelige Verden. Til det tredie skulle de mercke at de ere icke allenste korssit vndergiffne/ men ocsaa alle Guds vduolde/ Propheter oc Apostler. Ja Christus maatte selff bere korssit. Der faare skulle Ectefolck icke helder tøcke den korssit at vere selsomt. Den

fierde trøſt. Korſſit i Ecte-
ſkab er timeligt oc forgenge
ligt och varer icke euindeli-
ge. Den femte trøſt/Gud er
ner hoſſ Ectefolck/ſom ere i
Angiſt oc nød/oc vil hielpe
oc trøſte dē ſom Gud ſiger.
Jeg er met dig i din mod-
gang/Saadan trøſt holder
Scrifften Ectefolck oc alle
Chriſtne faare. At de ſkulle
icke io vere vtolmodige i
korſſit. Men vide det ſkeer
aff Guds gode villie, dem til
gaffns. Den euige Gud ſom
haffuer ſelff ſtictit Ecte-
ſkabs Orden, giffue alle brø
dre oc Søſtre ſom er i deñe
Orden / endrectighed oc
fred/ at de kunde ſkicke ſig
effter diſſe forſcreffne regle/

oc bliffue naadelige her be-
uarede for huſſ Dieſſle/ oc
ſiden anammit aff Gud/
til det euige liff och ſalig-
hed.

Denne Ecteſkabs Or-
den bør alle Chriſtne at holde vdi ſtor ære oc verdighed / mod alle Spaattemuler och Ecteſkab For-
actere.

FØrſt fordi Gud haff-
uer ſelff ordinerit/
Stictit och velſig-
nit Ecteſkab/oc ſam-
ler ſig der aff en enig kircke.
Huad Gud Sticter/der er
io Menniſken nytteligt oc
ganffligt. Thi Gud ſaa alt
hand hagde ſkabt/och ſee

det vaar altſammen gaat. Hand vil at der ſkal være ſkilſmøſſe imellem de forſtandige Creatur oc vfornufftige Diur / och vil at Menniſkens ſlect ſkal alleniſte forøgis i Ecteſkab / vdi huilcket der ſkal ekon vere tuende Perſoner til ſammen / ſom er Mand och Quinde / oc icke flere.

Til det andet ſkal mand holde megit aff denne Orden. Fordi Gud haffuer ordenerit tuende andre Stater / Ecteſkab til gode / ſō er førſt Kircke regemente / vdi huilcken Hosbonde och Hoſtru met deris Børn oc Tiunde ſkulle læris oc vnderuiſis til det euige liff.

Der neſt Verdſlig Øffrig-
heds regemente ſom ſkal
met vduortis mact beſkytte
oc beſkerme Ectefolck met
deris Chriſtelig huſholding/
at de maa nyde fred for
Tyranner/Tyffue/Morde-
re och ſkalcke.

Til det tredie ſkal mand
megit holde aff deñe Stat/
Fordi Gud haffuer giort en
Muer omkring den / i ſine
hellige x. Budord/ ſō er i det
fierde/ſiette och tiende Bud.

Til det fierde. Fordi
Guds Søn Jeſus Chriſtus
vilde ſelff fødis i den helli-
ge Ecteſkab. Thi Maria oc
Joſep vaare tho rætte tro-
loffuede Folck. Matth: 1.
Huo vilde icke gerne vere

vdi den Orden ſom Chri-
ſtus er fød vdi?

Til det femte. Fordi Je-
ſus Chriſtus vaar ſelff til
Brulups/ och giorde der ſit
førſte Jertegen och gaff
Brud oc Brudgom en erlig
ſkenck/ i det han vende Vãd
om til Vin. Joan: 2.

Til det ſiette/ Fordi vor
legemlig Ecteſkab er it Bil
lede/ſom betyder den aande
lig oc enige Ecteſkab/ſom
er ſtictet imellem Jeſum
Chriſtum och den hellige
Chriſtelige kircke hãs Brud
Ephe: 5. At naar ecte Per-
ſoner tilhobe giffuis / eller
ſee huer andre/da ſkulle de
komme ihu den euige til-
hobeføyelſe / ſom Chriſtus

haffuer tilhobe føyet ſig met ſin hellige Kircke. Ach lige ſom en Brudgom elſker ſin Brud / ſaa elſte Chriſtus tuſinde gange mere ſin menighed och gaff ſig ſelff forhende.

Item lige ſom en Brudgom antuorder ſin Brud Nøgle til de Guds gaffuer ſom er it Huſſit / at hun ſkal viſelige vddele det er ſom behoff gøris. Saa haffuer oc Chriſtus antuordet ſin Brud / den hellige Kircke Nøgle / til at vddele alle de Himmelſke liggende fæ / ſom Chriſtus haffuer forhuerffuit oſſ aff ſin Himmelſke Fader / oc at oplade Himmelen for alle angerfulde

Syndere/ ſom begere naa-
de / och tillucke Himmelen
for alle haarnackede oc for-
herdede Menniſke/ſom icke
vil gøre poenitentz. Jtem
lige ſom en Brudgom er
ſkyldig til at forſuare och
føde ſin Huſtru/ſaa forſua-
rer oc føder Jeſus Chriſtus
ocſaa ſin hellige Kircke.

Jtem lige ſom Ectefolck
haffuer glæde oc ſorrig/ly-
cke oc wlycke tilfellis met
huer andre/ ſaa tager ocſaa
Chriſtus den hellige Kir-
ckis / ſin Bruds ſorrig oc
modgang til Hierte / oc er
omhyggelig for hende.

Jtem lige ſom Ecteſkabs
tro binder tuende Perſoner
tilſammen i Ecteſkab oc

horeri atskiller dem. Saa binder vor saligheds Tro it Menniske til sin aandelig Brudgom Jesum Christum. Och vantro (som kaldis i Scrifften aandelig horeri) affskiller i Menniske fra Jesum Christum. Och lige som en from Mand naar hans Hustru haffuer aff kød oc blods skrøbelighed forseet sig / oc brøt hendis Ecteskabs tro/hand tager hende til naade igen naar hun falder hãnẽ til fode oc begerer naade oc venskaff. Saa tager ocsaa vor kære Brudgō Jesus Christus sin Brud/dẽ hellige Kircke til naade igen/naar hun gør Pœnitentz/oc begerer naade.

See for ſaadanne/oc an-
dre victige ſager ſkyld/bør
huer Menniſke at holde
den hellige Ecteſkab Stat
vdi ſtor ære/oc verdig-
hed.

En Bøn ſom Ectefolck bør daglige at bede.

O HERRE Gud Him-
melſke Fader/ du eſt mit
leffnit/Siel oc legom/ mit
godz oc alt det ieg eyer/det
haffuer du altſammen giff-
nit mig/aff dig haffuer ieg
annammit det. Derfaare
o kære HErre Gud/regere oc
ordinere du altingiſt i mit
C ij huſſ/

huſſ / i min handel oc leff=
nit / effter din faderlig vilie /
dig til loff och huer mand
til gaffns. Thi paa dig ſet=
ter ieg al min lid / du forla=
der mig icke / vnder dig oc
din beſkermelſe / beffaler ieg
min Huſtru (eller Mand)
Børn oc alle mine Tiunde /
beuare oſſ fra Synd / ſkam /
vaade ild oc alt ont. Send
oſſ dine hellige Engle / och
giff oſſ den Hellig aand /
ſom kand lede och regere oſſ
paa den rette vey / At wi
intet tale / gøre eller tencke /
mod dine hellige Bud oc
vilie / men der effter ſkicke
vort leffnit / och ære dig
baade her vdi Verden / oc
ſiden til euig tid / ved din

kære Søn vor HErre Jesum Christum/Amen.

Der suarer Gud saa til/ Sandelige sandelige/ siger ieg eder/at huad i bede Faderen om i mit Naffn/det skal hand giffue eder/ Joan:16.

En anden Bøn.

O Min Himmelske Fader forbarme dig offuer mig arme Synder/och ver mig nu oc altid naadig oc barmhiertig for din kære Søns Jesu Christi skyld/ oc forlad mig alle mine Synder/ som ieg haffuer talit/tenckt och giort i alle mine dage oc giffue mig al min skyld oc brøde til/ O min kare Herre

Jesu Christe/bed nu oc altid for mig til min Himmelske Fader/verdis til at giffue mig en sand tro oc stadfeste den vdi mig / at Jeg kand bliffue varactig der i/ til min siste Aande dret/ giff mig oc it sant hob oc lad mig icke falde vdi mishob. Giff mig en god tolmodighed i al min modgang oc en Christen kerlighed til dig / min Gud oc skabere/ oc til min Neste. Lad mig see dit bilde ansict oc din herlighed til euig tid/at ieg kand euige oc altid loffue oc prisse dit Hellige Naffn. Giff mig en ræt sand anger oc ruelse/at Jeg retteligeligе kand fortryde mine

Synder/ oc vddriffue alle onde tancker/ aff mit Hierte/ oc verdis til at ſende din Hellig aand i mit Hierte igen / ſom mig kand raade oc regere oc beuare mig fra Synd oc ſkam oc laſter/oc fra alt det mig kand ſkade baade til Liff oc Siel. Vnde mig ocſaa flittelige at høre oc beuare dit Hellige ord / oc at ieg maatte rettelige leffue oc ſkicke mig der effter/ oc met min Tro annamme ſamme ord. O min alſomkæriſte Gud oc Fader. Vnd mig en mild Helſot naar tiden er kommen oc en Salig affgang aff denne Verden/oc lad dine

Hellige Engle følge min Siæl/hen til det euige Liff/ Beuar mig fra Bradød och Blods vdstyrtelse/och fra alt det mig kand skade baade til Liff och Siæl. Vnd mig at faa til min siste spisning din kære Søns JEsu Christi Legom och blod/ met en ræt tro naar Jeg skal bort aff denne Verden/ Husuale mit fattige sorrigfulde Hierte nu och altid. Vnd mig ocsaa met alle Helligen en salig opstandelse/ paa den yderste domme dag/ och haff mig altid vdi din beskytning oc beskermelse. Och haff du Tusinde gange tack til euig tid/ at du haffuer naadelige be-

ſkyttet och beſkermet mig/
Siden ieg kom aff min Mo-
ders Liff/och at du loſt mig
bliffue it forſtandigt Men=
niſke / oc haffuer giffuit
mig ſaa lang Liffs freſt her
vdi Verden/ oc faret ſaa
ſaare vel met mig / met
Godz och Penninge / Huſſ
oc Jord/ Mad oc Dricke/
Oc met alt det ieg haffuer
hafft behoff til dette arme
Legomme. Verdis til kære
Fader at velſigne min bie=
ring / foruden al Synd oc
min Neſtis ſkade / mig oc
dine Fattige til nøtte och
gaffn oc dig til ære. Och
haff du hundrede tuſinde
gange tack/for alt det gode
aandeligt oc legomligt

ſom du haffuer forlent mig met her i Verden/oc for al den modgang du haffuer hiulpet mig igennem met/ Hielp mig end nu aff modgang oc nød/ denne lille ſtund/du vilt vnde mig at vere i denne Verden/oc beuar mig met Liff oc Siæl/ til det euige liff/Amen.

Paa det Ectefolck och alle Chriſtne kunde altid bliffue i Guds naade/ da bør dem dagligeat ſticke ſig i deris bekendelſe oc bøn faar Guds Anſict ſom her effterfølger.

O Euige barmhiertige Gud/Jeg arme Menniſke bekender faar dit Anſict / Førſt at

den oprindelig Synd er vdi
mig/saa at min ganske Na-
tur er ynckelig forderffuit/
min forstand til at kende
dig/er formørckit| Min vilie
kommer icke offuer ens met
din vilie/mit hierte er ocsaa
vedernordigt mod dig oc
din hellige lou.

Jeg bekender at ieg (dis-
ner) tencker taler oc gør al-
tid megit mod dine Bud oc
min egen Samuittighed.

Jeg befinder idelige vdi
mig ond optendelse til w-
kyskhed/ hoffmodighed/ge-
righed/ had oc affuend/oc
tit haffuer aff Dieffuelens
bedregeri oc mit Køds skrø
belighed fuldkommit saa-
danne onde hasknd met ger-

ninger / och tit haffuer ieg loffuit rætning oc bedring/ och haffuer icke dog kunde holdit det/ſom ieg gerne vilde. Jeg haffuer øffuit mig i Synd oc ondſkab alle mine dage / oc kand icke end nu være ſaa from ſom ieg gerne vilde. Saa ieg maa bekende (vden høckleri) at ieg er en aff de ſtørſte Syndere i Verden/oc vaar icke verd at kaldis dit Barn.

For ſaadanne mine ſtore oc mange Synders ſkyld (om retten ſkulde haffue ſin gang) da haffuer ieg forhuerffuit din ſtore vrede/ met alle de truſel oc formaledidelſer / ſom ſtaar i Scrifften/Der neſt Synd=

ſens ſold / ſom er døden / ſaa at den euige Dødz ſorrig tit quæler mit fattige Hierte.

Jeg veed ocſaa / at Dieffuelen ſkulde (met rette) være min euige Bødel / huilcken ſom haffuer bedragit den ganſke verden / hand haffuer ocſaa i mange maade ſkuffet mig tuſinde gange. O Jeg arme Menniſke. Jeg bekender ocſaa at ieg haffuer fortient den euige Helffuedis ild / met alle de atſkillie plager / ſom ere i Helffuede.

Jeg veed ocſaa at min fordømelſe er vdaff mig ſelff / ved huilcken intet ont i al Verden kand lignis /

baade for den gloende Helff
uedis Sø skyld oc for den
euige affskilelse fra dig / fra
alle Engle oc den gandske
Himmelske skare.

O Herre giff mig naade til
at ieg kunde dømme mig
selff/paa det ieg skulde for-
dømmis aff dig/oc at ieg
kunde klage paa mig selff/
paa det du skulde icke klage
paa mig/paa dommedag/
oc at ieg maatte straffe mig
selff/ paa det at du skulde
icke da straffe mig.

Saa er ieg nu hiertelige
bedrøffuit baade for mine
Synders skyld oc Sindsens
straffs skyld. J denne min
store Sorrig oc Hiertens
banghed / rober ieg til dig

om hielp oc trøst/min alsomkæriste Gud oc siger.

Benaade mig o HErre Gud/for din store barmhiertighed/aff slet al min wrætuished. Jeg kendis min Sind hun er mig led 2c Bed denne Psalme til enden.

O HErre straffe mig icke vdi din vrede ver mig naadig for ieg er skrøbelig/min siel er forferdit / O HErre huor lenge vilt du forhale din hielp.

Vig icke nu langt fra mig| Thi angist oc nød er mig ner / oc her er ingen der kand hielpe vden din naade alene. Mit Hiertis Angist et stor/ hielp mig vdaff denne min nød

oc anſee min iamer oc ælen-
dighed/oc tag fra mig alle
mine Synder. Tenck icke
paa min vngdoms ſynd/
men tenck paa mig effter
din naade. Fryct oc be-
bren er kommit offuer mig/
oc forſkreckelſe haffuer
offuerfaldit mig.

Du vedſt at ieg er inted
vden it ſkrøbeligt kød/fal-
der tit oc offte i Synd/Ny-
lige forlodſt du mig mine
miſgierninger / nu haffuer
ieg (diſuer) atter igen ſyn-
det/ och venter mig viſſelig
den ſamme naade igen/ Thi
min ſiel forlader ſig paa
dig. Derfaare beder ieg dig
nu ydmygelige/ at du vilt
trøſte mit Hierte oc giffue

mig din hillig Aand/forlad mig alle mine synder / och tage mig fortabte Faar til naade igen / ved din Søn Jesum Christum vor HErre.

Her suarer Gud dig oc siger saa.

N: Jeg haffuer seet din sucken oc græden oc hørt din bekendelse oc bøn. Derfaare frycte dig icke nu mere/men reyse dig op oc ver frimodig oc glad.

Thi ieg er oc vil vere din salig gørere. Psal 35. Jeg er den som vdsletter dine synder/ och vil icke komme dine Misgerninger mere ihu.

Esa. 43. Saa sant som ieg
leffuer / da vil ieg icke no-
gen Synders død (icke hel-
der min kære N: din død)
men at hand omuender sig
oc leffuer. Ezech. 33. End-
dog dine synder ere blod rø-
de / da skulle de nu bliffue
huide som sne. Enddog du
haffuer offte tilforn forseet
dig groffuelig imod mig /
dog vil Jeg icke nu vēde min
naade fra dig / men ieg haff-
uer ved min kære Søn / ladt
dig sige / at dine Synder skul
le forladis dig halffierde-
sinds tiuffue gang siu gan-
ge. Det er tit oc offte. Thi
saadant it angerfuldt hier-
te / som dit er / behager mig
best. Oc alle mine Engle

glæder sig offuer dig at du
gør saadan pænitentz. Haff-
uer du syndet oc ilde giort/
da hæffuer du en tro tals-
mand oc megler hoff mig/
som er min elskelig Søn Je-
sus Christus din saliggørere/
Hand sidder nu hoff mig/
oc bedre for dig/ oc hannem
skalt du nyde gaat at nu oc
til euig tid/ Amen.

Jeg haffuer befalit dig/
du skulde kalde paa mig i
din angist oc nød/ saa vilde
ieg høre dig/ saa du skulde
prise mig/ dat haffuer ieg
nu allerede giort/ saa dig
bør at tacke mig.

Oc er det saa min Fi-
ende Satan/ vil end nu for-
skrecke dig/ oc gøre dig tuil

raadig/ om min naade/ da
lad dig ekon nøye met min
naade som ieg haffuer sagt
dig til/ oc ver til fredz. Thi
alle dine Haaer ere talde/
oc huad helder du leffuer el-
ler døer/ da hører du mig til/
oc ingen skal røcke dig aff
mine Hender. Thi du est for-
medelst Troen indplantet i
min Søn Jesu Christo/ Er
hand met dig/ huo tør være
emod dig? Gør hand dig
retferdig/ huo tør fordøm-
me dig? Rom. viij. Du
skalt vide det vdi Sand-
hed/ at huercken Dieffuelen/
Singdom/ Døden eller no-
gen tribulatz skal skilie dig
fra den kerlighed / som ieg
elske
r

elsker dig met/vdi min Søn Jesu Christo.

Tacsigelse for denne store Naade.

JEg tacker dig min alsom kæriste Gud oc Himmelske Fader at du haffuer obenbarit mig dig/och vduold dig aff Menniskens Slect en euig forsamling/ och haffuer giffuit din Søn Jesum Christum/til it offer oc betalning for mig. Du haffuer ocsaa giffuit mig det hellige Euangelium och din Hellig Aand och forlat mig alle mine Synder och befriet mig fra Dieffuelen oc den euige død / oc giff=

uer mig det euige Liff/ oc der til met i dette leffnit haffue du begraffuit mig met mange ſtore velger=ninger/ du haffuer giffuit mig Liff/ Føde/ Lærdom oc fred / i den ſted ſom ieg haffuer leffuit vdi / oc for=mildet den ſtraff ſom ieg haffuer vel fortient.

Jeg tacker dig ocſaa min HERRE JEſu Chriſte/ GVDS leffuen=de Son / at du haffuer tilføyet dig / min nature/ taald død for mig / oc igen=løſt mig / oc forlader mig mine ſynder / oc giffuer mig det euige liff/ oc eſt min euige meglere/ oc talſmand

hoſſ

hoſſ din kære Fader / oc vilt gerne komme mig til hielp ſom du ſelff ſiger / kommer hid til mig alle i ſom ere beſuarede. Matthei. 11.

Jeg tacker dig ocſaa du euige Hellig Aaand / liffactig gørere/ſom bleff vdgiffuit offuer Apoſtlerne/ at du trøſter oc oplüſer mig vdi mit Hiertis angiſt oc banghed / oc du regerer/ lærer / formaner mig oc giffuer mig gode raad vdi mit gandſke leffnit oc Embede/ oc der til met beuare oc helliggør mig til det euige liff.

Dig

Dig Gud Fader/ Søn
och Hellig Aand/ du eniste
euige GVD/ ske loff och
priß/aff mig dit arme
Creatur/ nu och til
euig tid/
Amen.

Prentet vdi Libeck aff
Aßweri Krögers
Arffuinge.
Anno M. D. XCVI.

Z. G. Z. V. D. A.

Søn
enifte
f och
rme
ll

k aff
s
.
A.

Imod Ec- teskabs Di- effle.

Fordanskit aff Nicolao Palladio Aar etc.
M. D. Lvij.

Det Förste Forgifftige Anslag met huilcket Ecteskabs Dieffuel paagriber/ det hellige Trefoldigheds raad/ aff huilcket Gud saa siget.

Det er icke gaat/at Mennisken er alene etc.

FOrst ville wi see Huorledis Ecteskabs Dieffuel legger sig først imod Mandene / oc siden huorledis hand frister Quinderne / Der til giffuer Mosi text oß aarsage/som wi ville tage oß faar/oc wi ville inted tale om Quinderne/ før end wi komme til Euæ skabning:

Den tid Gud haffde skabt

Himmel oc Jord/ oc alle
Creatur/oc paa den ſiette
dag/effter den gantſke hel-
lige Træfaldigheds raad/
formerit oc giort Menniſ-
ken effter ſit Billede/ ſeer
Guddommelig Maieſtet i
ſam̃e trende Perſoners raad
at det er icke gaat Menniſ-
ken ſkal vere alene/ Men
Concluderer oc beſlutter at
hand vil gøre hannem en
Methielp/ ſom kand vere
hoſſ hannam/ Dette er
Ecteſkabs fundament/be-
gyndelſe/oc oprindelſe/Hu-
or aff wi kunde lettelige for
ſtaa huor megit høyre/herli
gere oc verdigere Mandens
oc Quindens til hobe bin-

 delſe

delſe i Ecteſkab bør at actes end alle andre Creaturs ſamenløb oc beblandelſe.

Det beuiſer ocſaa forfarenhed/huorledis Gud haffuer indplantet vdi Menniſkens Hierte ſaadan ſit forſæt oc raad/At de ocſaa vden Guds ord/effter naturens tilbøyelſe haffue værit tho oc tho til ſammen i Ecteſkab / ocſaa hoſſ de grouiſte oc wlerdiſte Hedninger/ oc haffue hadit dē wſkyldelige beblandelſe/ oc huldit den wtilbørlige/ oc haffue haardelige ſtraffit det/ ſom mand kand nock beuiſe aff Hedningers Hyſtorier oc ſkick / Oc det er det ſamme der ſtaar til de

Hebræ: i det 13. Capit.
(Honorabile inter omnes
coniugium, & cubile impollu-
tum) at Ecteſkab haffuer
verit holdit i ære oc verdig-
hed hoſſ alle Folck / Paa
dette beſynderlige / høyſte
Maieſtetz raad oc velbeha-
gelighed / ſeer Sathan
(Guds affſagt / oc ſorne
Fiende) met ſkellie ſure oc
grumme øyen / oc gaar oc-
ſaa i raad met ſit Selſkab /
Huorlunde hand kand ſette
ſig mod Gud / oc vere han-
nem til mode / oc til inted
gøre ſaadan Guds forſet
oc gerning / hand betracter
diſſ imellem flitelige / Guds
raad / oc diſſe ord / betencker
huorledis hand kand ind-

øſe i Menniſkens hierter oc
tancker/ it ont raad oc gaat
tycke / mod Guds raad/
paa det huer ſkal vocte ſig
for Ecteſkab/ oc holle det
verſtyggeligt/ oc giffue ſig
hen til den wſkickelige be=
blandelſe/ mod ſin egen na=
ture/ her vdaff fylder diſſe
tancker / At naar nogen vil
giffte ſig at hād da mere be
tracter Dieffuelens raad/ oc
huſkud/ end Guds vilie/ oc
beſlutter endelige hoff ſig/
At det er icke gaat at leffue
i Ecteſkab / i huilcket der er
ſtor genuordighed / angiſt
møſomelighed oc arbeyde/
Acter oc beſlutter/ at det er
inted andet/ naar mand ta=
ger ſig en Huſtru/ end iføre

ſig wlyckſalige hoſer/ oc ſi=
ger ſom hedningen ſagde/
& quod isti fortunatũ putant,
vxorem nunquam duxi. Det
er en ſtor velfert/oc icke den
minſte lycke/ at haffue al=
drig hafft nogen Quinde til
Hustru. Aff ſaadan Ecte=
ſkabs Dieffls huſkud oc ra=
ad er voxen oc vdkommen/
ſkendelige oc ſkadelige ord=
ſprock mod Ecteſkab/ ſom
effterfølger.

En Ecte Quinde er intet
andet i Huſet end lige ſom
it tyckt/ ſort/ ſtormueyer er
paa Himmelen.

Item/der er ingen quinde
from/icke end en aff de be=
ſte. Item / Huo ſom vil
haffue ſin Fiende til

Bords/ oc i seng met sig/ huo som vil legge sig oc staa op igen met kiff oc trette/den kand tage sig en hustru. Saa læse wi ocsaa/huorledis den Ecteskabs Dieffuel haffuer foruildet oc regeret mange/ocsaa aff de visiste Hedningers tancker/ oc ledde dem mod Gud oc naturen/ Oc derfaar/ gaff Bias en aff de siu Vise/en anden som vilde annamme en Hustru / saadant gensuar/Tager du dig en skøn Hustru/ da beholder du icke den allene Men taget du en grum/da haffuer du altid en viss straff for øyne/ Met dette gensuar ville hand giffue at forstaa/ at

det er icke gaat (huilcket Gud holt for gaat) at tage ſig en Huſtru/ men at det er bedre at bliffue alene.

J den ſamme mening oc Ecteſkabs Dieffuels huſkud/ ſuarede ocſaa Diogenes/ der hand bleff atſpurt aff en Perſon naar hand ſkulde tage ſig en Huſtru/ Da ſuarede hand/ En vng Perſon ſkal icke haſte der met/ men lenge tøffue oc forhale det/ Men en gammel Mand ſkal giffue ſaadant ſlet offuer/ met dette genſuar/ forſkød hand aldelis Ecteſkab/ oc vilde/ at mand ſkulde fly det ſom en ond ting.

En Anden Hedning ved

Naffn Pacuuius/Der hand beklagede faar sin Nabo Ario sin sorrig/at hand haff de it wlyckſalighed træ i ſit Huſſ/ paa huilcket/ tre aff hanſſ Ecte huſtruer haffde hengt ſig/ da ſuarede hand hannem oc ſagde. Ah kære Nabo / vnd mig ocſaa en gren aff ſam̃e Træ/ſom ieg kand haffue i mit Huſſ. Tyſken pleger at ſige/at den er lyckſalig/ſom bliffuer vel vdaff met ſine Huſtruer/Aff ſaadanne oc andre Hyſtorier/ſee wi huorledis Dieffuelen indplanter onde raad oc meninger/mod Guds raad/ ſaa at mange Hedninger haffue hafft ſtor behagelighed/til wtuchtighed oc Ho-

reri/
to|o
hoſ
low
Ect
H
Ect
ſine
mod
haf
ſta
far
nic
Nu
den
Ch
om
den
me
at h
ver

reri/ſaa at Lycurgus/ Plato|oc andre høylerde Mend hoſſ Hedninger haffue met low oc ſtraff nød mange til Ecteſkab.

Huorledis nu i vor tid/ dē Ecteſkabs Dieffuel / met ſine forderffuelige raad / mod Guds raad oc ſkick/ haffuer nedtryckt denne ſtat/ det haffue wi nock for faret i Pauerd Biſper/Canicker/Preſter Muncke/ oc Nunder/huilcke ſom giorde denne Stat ſaa wren/at en Chriſten ſkulde tuile paa/ om hād kunde bliffue ſalig i denne Orden eller ey/ Huor met de tuingde Folck til ath fly Ecteſkab ſom en verſtyggelig ting for

Gud/ oc alligeuel leffuede
de i wrenhed oc Sodomitis-
ke synder/som alle Muncke
oc Nunde Clostere klar lige
beuise etc. Ja i somme Mun
cke Hierter / haffde Ecte-
skabs/at være en ond Stat/
Men ocsaa fornectede alt
Quinde køn/saa at de vilde
icke see Quinder/ Men hul-
de dem saa whellige oc w-
uerdige at de feyde met
Limer effter dem / der som
de haffde staait eller gaait/
Som mand ocsaa læser om
en Munck der vilde icke la-
de sig see aff sin egen Mo-
der oc Søster / som haffde
Hiertelig forlengelse til at
vilde see oc tale met han-
nem/ Saa wi mue forundre

oſſ paa/at Dieſſuelens raad
oc gerning haſſuer fangit
fremgang mod Guds raad
oc vilie/ ſom lider/ at det er
icke gaat at Menniſken er
alene/wi ville gøre hannem
en met hielp/ ſom kand væ=
re hoſſ hannem etc.

Oc huorlunde Ecteſkabs
Dieffuel/haffuer ſæt effter
dem ſom haffue begiffuit
ſig i Ecteſkab/ det forfarer
huer hoſſ ſig ſelff/huor wo=
ren / oc møſommelig Sa=
than gører denne ſtat oc
ſaaer wkrud mellem Hoſ=
bonden oc Huſtruen/at de
bliffue wtaalmodige/oc vi=
de icke huad de ſkulle tencke
om denne ſtat / oc ſige i
haſtig=

haſtighed/ Jeg troer tremē haffuer førd mig deñe quinde til. Gud giffue det ieg vaar denne quit ieg ſkulde aldrig giffte mig igē. Mange vaare ocſaa tilfrids (om deris yndſken kunde hielpe) at Huſtruen vaare bleffuen til en Vlff/oc løbe i ſkouen/ heller ocſaa Gud haffde fat om hoffuedet oc Manden om føderne/da vilde hand icke lenge dragis met Gud om hende/ men gerne ſlippe oc vnde hende Himmelen.

Efftterdi wi ſom ere Chriſtne vel kende oc vide/ſaadan Ecteſkabs Dieffuels tancker/raad oc liſtighed/da er det tilbørligt at wi røſte oſſ mod hanſſ ondſkab oc tage

oſſ være for hans bedregeri
oc liſtighed huilcket beſt
kand ſke/naar wi vende vo-
re hierter/tancker/oc øyne/
fra alt det ſom Sathan vil
ſlemt oc verſtyggeligt vdi
Ecteſkab / oc aleniſte ſee
hen til Guds euige raad oc
velbehagelighed / oc der
met være til freds i Ecte-
ſkab / om føler oc befinder
end vndertiden det oſſ gør
ond/oc det oſſ icke behager.
Thi en Chriſten ſkal icke
aleniſte feſt ſit hierte oc
øyne paa det onde der kand
være i Ecteſkab/ Men me-
git mere paa det gode/ oc
icke (Dieffuelen til vilie)
forſkiude det gode/ for det
onde ſkyld/ Men wi ſkulle

gøre som Bier/ de der samle det gode honnig aff Blomsterne/oc det onde forgifftelse lade de Ederkoppen beholde/ Huad god oc nyttelig ting der er i Ecteskab/ for huess skyld/den skulde io behage oss vel / det siger Salo: Pro: 18. Huo som faar en Hustru/ hand faar en Hustru / hand faar en god ting/ oc anammer aff HErren en velbehagelighed / oc Dauid siger i den 128. Psal. Din hustru skal bliffue som it fructsomeligt vintræ / trint omkring dit Huss / din Børn som Olie quiste omkring dit bord/ See saa bliffuer den mand velsignet som frycter HEr-

ren. HErren ſkal velſigne dig aff Zion/ at du ſkalt ſee Jeruſalems lycke alle dine dage/ Oc du ſkalt ſee dine Børne Børn/ Oc i den neſte Pſalme tilſorne / ſiger hand ſaa / See / børn ere HErrens gaffue/ oc liffſens fruct er en ſkenck/ Lige ſom pile i den ſterckis haand ſaa lyckis de vnge drenge/ Salig er den ſom haffuer ſit kaager fult aff ſaadanne/ de ſkulle icke beſkemmis/ naar de tale met deris Fiender i porten. Saadan god ting ſom er i Ecteſkab/ ſkulle wi megit mere octe/ end alt det onde Dieffuelen kand komme aff ſted i denne Guds orden/ Der om taler

ocsaa Jesus Syrach i det 26. Cap: oc siger. Vel den som haffuer en dygdelig Quinde / Thi hand leffuer der aff/end en gang saa lenge|En Husfraadig Quinde/ er hendis hosbonde en glæde/ oc gør hañem it deyligt roligt leffnit / En dygdelig Quinde er en edel gaffue|oc hund bliffuer hannem giffuen som frycter Gud/ huad heller hand er rig/heller fattig/da er det hannē en trøst/ oc glæder hannem altid/Det samme siger ocsaa Salomonis predicker/ Det er bedre at vere tho tilsamen end vere ene/ falder den ene / saa kand den anden hielpe hannem op/Ve

den ſom er ene/falder hand/
da er der ingen ſom hielper
hannem op/huad er videre
at tale om det gode/ſom er
i Ekteſkab /i det ville wi
ſtrax her effter giffue til-
kende / naar wi tale om
Quindens ſkabning.

Effterdi da/den gantſke
Hellige trefoldighed be-
ſlutter/ at det er icke gaat
Menniſken er ene / ſkulle
wi (ſom Chriſtne) vel be-
hage ſamme raad / oc
der vdi ſtille vort Hierte
til frids/ oc holde Ecte-
ſkab herlig oc god / oc be-
gynde den met glæde/ oc
icke annamme huad Ec-
teſkabs Dieffuel indſkin-
der

der i Hiertit imod Ecteskab/ Men frimodelige sige Dieff uelen til tratz/ som det ord=spraag lyder/ at mand sta=ar til igen op / oc til igen giffter sig / det skal ingen fortryde/Oc om der tilfal=der end megit om i Ecte=skan/ da skulle wi met det gode offueruinde det onde/ oc altid see hen til Guds or=dening/raad oc velbehage=lighed/oc lade oss nøye der met/Naar mand det gører/ saa bliffuer der icke aleniste lyst / glæde / oc kerlighed/ ibland Ectefolck / vdi de første fire vger/ men ocsaa i framgang/oc saa lenge de leffue met huer andre. Det=te maa nu vere nock/om den

første modstand/met huilcken Ecteskabs Dieffuel legger sig imod Guds raad/ oc den gerning/oc vil drage Mennisken/ fra Ecteskabs stat/hen til wtuct/horeri/ oc skørleffnit/helder ocsaa slemmelige at skille dem/ som ere samen komme i Ecteskab/Nu ville wi tage det andet for oss.

Den anden listige oc bedragelige genstridelse / som Ecteskabs Dieffuel strider imod den anden hellig Trefoldigheds raad/i huilcket Gud siger saa/ Jeg vil gøre hannem en Medt hielp.

Huor

HVor faar/Gud beslutter/at hand vilde gøre Adam en methielper/forklarer den efterfølgendis text/i huilcken Mose scriffuer/huorledis Gud ledde allehonde Dyr til Adam/at hand skulde giffue huert sit naffn/som hand vilde/oc staar der hoss/at iblant alle Diur vaar der ingen/som kunde være Adams lige/Der faar lod Gud falde en suar søffn paa Adam/oc bygde en quinde aff hans Ribben oc ledde hende til hannem/huilcken hand anammede strax met glæde/oc sagde Det er ben aff mine ben/oc Kød aff mit Kød/Der faar skal

mand kalde hende Man=
dinne/Thi hun er tagit aff
Manden/ der faar ſkal en
mand forlade Fader oc Mo
der oc henge ved ſin huſtru/
oc de ſkulle begge være it
Kød / Efftcrdi Adam hør
neffue Fader oc Moder/oc
huorledis børnene ſkulle for
lade Fader oc Moder/Da
haffuer hand aff den ind=
plantede Guds kundſkab
vel forſtat/ (At ſtrax hand
ſaa Euã) huor faar oc huor
til Gud haffde ſkabt ſaa=
dan en hielp / oc ledde hen=
de til hannem. Aff ſaadan
naturlige indplantelſe / ſee
wi en' nu i dag / huorledis
drenge Børn gaa om met
bygning / Suerd / Arbæſt

ect. Oc Pige børn gaa om
met Ducker/ oc vnge børn.

Her vdaff kunde wi for-
staa/huad for en venlig oc
kerlig handel der haffde
altid bleffuit mellō Mand
oc Quinde/de haffde bleff-
uit hoff huer andre/oc aff-
let Børn samen / tuctet
dem op i Guds fryct/æret
oc priset Gud / oc samlet
hannem en enig Kircke etc.
Om vore første forældre
haffde bleffuit / i den fuld-
kommelige stat / i huilcken
Gud skabte dem/ effter sit
egit Billede / da haffde
mand kunde seet / huilken
herlig oc Guddomelig skick
Ecteskab er. Men met
huad bedregeri oc listighed

den Ecteſkabs Dieffuel / i denne ſyndige nature/haffuer formørcket oc foruent dette Guds raad oc gerning forfare wi end nw i dag / Huorledis Adæ oc Euæ Børn bruge denne til hobe føyelſe mere til Dieffuelens / end Guds rigis opbyggelſe/Det ville wi met faa ord giffue tilkende/ Førſt i det/den beſynderligſte aarſage til Ecteſkab/ ſkulde/effter Guds orden vere en venlig methielp/oc ſelſkab/til at forøge Guds rige / dog ſee wi aff daglig forfaring/ huorledis Ecteſkabs Dieffuel menger ſig iblant it par Folck/nat de ville effter Guds indſkickel,

ſe/ giffue ſig i Ecteſkab/ oc
driffuer deris tancker der
hen/ at de ſkulle mere vdi be
gyndelſē anſee oc betracte/
deris offuermaade wkyſk=
heds lyſt/ oc brynde/ end
Guds Riges forøgelſe/ ſaa
at der ſkulde icke mãge giff=
ue ſig i Ecteſkab/ dreff den
onde begering oc lyſt dē icke
der til/ ſom den hellige Da=
uid ſiger i den 51. Pſalme oc
giffuer til kende met huad
wſkickelighed oc wrenhed/
Ecteſkab begyndis oc en=
dis/ See (ſiger hand) aff ſyn
dige ſæd er ieg afflet/ oc min
Moder haffuer vndfangit
mig i Synd/ Oc det er aar=
ſagen/ huor faar mange Ec=
tefolck haffue vel huer an=

dre hiertelige kære i begyn-
delsen| Men naar de haffue
fuldkommet deris lyst/ saa er
den første part aff kærlighe
den vdsluct/ oc da saaer Di-
effuelen sit wkrud iblant dē|
saa at de bliffue kede aff hu-
er andre/ oc vaare gerne at-
skilde igen| Oc der aff kommer
det ordspraag at mand si-
ger. Huo som vil leffue vel
en dag / den skal slacte en
Gaass/ huo som vil leffue ot
te dage vel/den skal slacte
it Suin/Men huo som vil
leffue vel vdi fire wger den
kand tage sig en Hustru.
Thi/naar de saa siden lede
til huer andre / kiffuis oc
trætis sammen/ da bliffue
de i Ecteskab/ idel Dieffue-

lens Martirer / oc haffue it hordere oc vere leffnit/end alle Muncke kunde haffue/ Der haffuer Dieffuelen sin lyst / naar hand kand saa forstørre Guds ordning/oc met languarendis wenighed forhindre saadanne Ectefolckis bøner/ Sacrament / Kiød / gang oc al Guds tiennisste/oc der offuer bliffue Børnene ilde optuctede / oc Guds rige der met formindskis.

At vocte sig for saadã wraad/ oc Ecteskabs Dieffuels argelist/ er det beste raad/ at de raad/at de Folck som ville giffue sig i Ecteskab/ icke løbe skødeslos tilsamen som wmælige Creatur gøre/

oc in
wkys
skuld
ordin
vil/a
være
cke v
haffu
at G
bliffu
mand
man
man
hielp
man
oc a
elp i
le he
hiert
anan
Gud

oc intet acte end aleniſte
wkyſkheds brynde/Men de
ſkulde ſee til Guds vilie oc
ordinering/ huor faar hand
vil/at Menniſken ſkal icke
være ene/ Men huer ſkal ic-
cke være ene/Men huer ſkal
haffue ſin methielp/ſom er/
at Guds Rige ſkal der met
bliffue formerit / Naar
mand det betencker / oc
mand ſeer da den perſon
mand ville haffue til met-
hielp i Ecteſkab/ſaa ſkulde
mand førſt paakalle Gud/
oc anamme ſaadan methi-
elp i Guds fryct/ſom wi vil-
le her effter ſee/ met huad
hiertelag oc mening/Adam
anammede ſin Euam aff
Gud / paa det Ecteſkabs

kærlighed oc glæde/skal icke
vare/en eller tho vger mel-
lem Ectefolck Men at det
kand vare saa lenge som de
leffue met huer andre her i
Verden.

Den tredie Ecteskabs Dieffuels fristelse met huil-ken hand legger sig mod dette Gudz raad som er/ at der skal ekon være tuende personar sammen i Ecteskab oc icke flere.

KRamdelis siger Mo-
ses/at Gud beslutte-
de i sitraad / hand
vilde forskaffe Adam
en met hielp/som skulde ve-
re hoss hannem ok icke flere/
effter den samme Guds me-
ning oc raad annamer Adā

ſin Euam/ſom hans eniſte
oc alſomkæriſte hielperinde
vender ſit Hierte / ſind/ oc
tancker aleniſte til hende/
begere ingen anden/oc det=
te gør hand aff den natur/
ſom Gud haffuer indplan=
tet i hannem/oc giffuer met
ſtor aluorlighed Ecteſkabs
kerlighed til kende/i det hād
ſiger/ at mand ſkal forlade
forelderne/oc henge ved ſin
huſtru/ oc de ſkulle bliffue
baade it kød/ ſaadā hiertēs
venlighed oc kierlighed/ for-
nemme ſomme Perſoner i de
ris Ecteſkabs begyndelſē/
Men der er dog ringe at ac-
te imod den ſtore venlighed
oc kærlighed/ſom vaar imel
lom Adam oc Euam før end

de fulde i Synden/ oc haff-
de saa bleffuit frami hoss
alle deris effterkommere/
haffde icke Mennisken
bliffue formedelst Dieffue-
len oc Synden forderffuit/
Da haffde huer Mand hul-
dit sin Hustru/ for den al-
somskøneste oc kæriste der
kunde vere i Verden/ oc al-
tid hafft hende i Hiertet oc
sind/ oc saadant haffde da
skeet/ foruden alle onde oc
wtuctige tancker oc bege-
relser/ oc foruden nogit skal-
cke øye/ om huilcket Chri-
stus taler Matth: 6. Huor
veldige/ oc bitterlige/ Sa-
than haffuer lagt sig imod
dette Gudz raad/ oc sønder
brød det/ beuiser Verdsens

Historier aff begyndelsen/
oc ind til denne tid / At
hand haffuer kulkast Guds
orden/oc oprettet skreckeli=
ge horeri/oc wrenhed /wan=
seet/at Gud haffuer haar=
delige lagt sig imod saadan
Synd/met syndfloden/met
Ild/ Suogel oc Beg/ ned
aff Himmelen/ met Blod=
styrtnind oc anden wlycke/
baade hoss sit egit Folck/
oc hoss Hedninge/saa at der
er hart at ingen synd vdi
Verden som Gud haffuer
saa tit oc haardelige straf=
fit som Horeri oc wtuct.

Oc om der er end man=
ge Ectefolck som vilde ger=
ne verie sig/for den Ecte=
skabs Dieffuel at de skulle

icke met gerningen forbirge
sig mod Ecteskabs bond/
saa er dog alligeuel icke
mange/som i denne forderff-
uede natur/kunde sige sig fri
for onde tancker oc begerin-
ger/men haffue nock at gø-
re met deris skalcke øyne/ At
endog de ere icke horefolck/
som mand burde at stene ihi
el/Johan: 8. Saa kunde de
dog icke aarsage sig/at de
haffue ey wtuctige tancker/
oc skalcke øyne/ Math. 5.
Thi den Ecteskabs Dieff-
uel/ haffuer vor forderffue-
de natur bunden oc dragen
den fra en ond løst til en an-
den / kød oc Blod følger
hannem ocsaa gerne / oc
vender øynene bort fra sin

egen methielperinde/oc ſeer
ſig langt omkring/met det
ſkalke øye/oc tencker altid
en andē Quinde er venligere
ſkøner oc bedre en honſſ egē
er/Oc ſkeer tit at en haffuer
en ſaare ſkøn/erlig/oc tuc=
tig Quinde/ bliffuer alli=
geuel aff Ecteſkabs Dieff=
uel tagen til fange/at hand
tencker / en anden at være
langt ſkønere/Som wi haff
ue Exempel i den mectige
Guds mand Dauid / huil=
cken den tid hand haffde
nogle hundrede Quinder/
iblant huilcke der vaar(vdē
tuil) mãge deylige/dog ven
der hand ſine øyne fra diſſe
alle ſammen/ hen til Vriæ
Huſtru / J lige maade

regerede Ecteskabs Dieff-
uel Salamonis hierte oc
øyne/ huilcken der haffde
flere deylige Quinder end
hanss Fader haffde/allige-
uel iblant 700. Ecte Quin-
der/oc 300. Bolskaff/beha-
get hannem ingen saa vel
som de fremmede Moabi-
tiske Quinder/Huilcke som
vaar hannem (paa religio-
nens vegne) aff Gud/for-
budne/ Oc om den Ecte-
skabs Dieffuel kand icke vi-
dere bruge sin listighed ib-
lant Ectefolck end aleniste
vdi deris øyne oc tancker/
dog gaar saadant icke aff
foruden skade/ Ecteskabs
kerlighed oc venlighed bliff
uer der met vdsluct/ eller

formindſkee/ Hierterne bliff-
ue vent fra huer andre/
Had / oc affuend voxer/
Kiff/ trætte/ vſamdrectig-
hed / Ja riffuen oc ſlaen ta-
ger vndertidē offuerhaand/
ſaa der bliffuer da (ſom
mand pleyer at ſige) thu
kød/naar de ſla huer andre/
Saa at den bittre røg it
driffuer Manden vd aff
Huſſit/oc Huſtruen tyckis
ocſaa at huſſit brender/De
ere nødigt hoſſ huer andre/
den ene glæder ſig / naar
hand er fra den anden/
Manden ſeer gerne at hanſſ
huſtru er i badſtuē end i huſ-
ſet/huſtruē ſeer helder hen-
dis mād er paa torffuit end
kamerſit/ heller i ſtegerſit.

Her aff kand mand see (om Ectefolck tage sig icke vel vare) met huad listighed/oc behendighed/Ecteskabs Dieffuel/driffuer dem langt fra huer andre/Huilcket Gud haffuer dog tilhobe føyet i it Kød / Om saadan en stor / skreckelige/ oc fordømelige wro oc vonlycke/at Satan rycker den ene fra den anden/ vil ieg intet tale / Men saadanne skulle vide / de høre Dieffuelen til/vden de gøre pœnitentz/Huem skulde de ellers høre til/naar den ene slar Kander/ oc den anden gryder sønder / Faderen lader sønnen gaa bag sig lige som hand skulde tuile paa/om det er hans Søn/Moderen

lader Dotteren gaa faar
ſig / efftерdi hun er viſſ paa
det er hendis Dotter / Saa
at det ſkal være it klogt
Barn / der kand kende ſin
Fader etc.

Der faare gøris det ſtor-
lig behoff / ocſaa Hoſſ de
frommiſte Helligen i Verdē/
at de ſee ſig vel faare / oc
lære at kende den Ecte-
ſkabs dieffuels ſkalckhed/at
de kunde effter Gudz Orden
leffue hoſſ huer andre venli
ge oc kerlige i enighed oc ro-
lighed/huilcket de kunde vel
gøre/naar de ſee til Guds
ordē oc ſkick/ oc beſynderlig
giffue act paa Moſi ord/
ſom hand her ſiger/At Gud
haffuer giffuit huert Men-

niſke ſin met hielpere/ Det
Gud giffuer it Menniſke/
det bør hannem io at beha=
ge vel/oc acte det for en
herlig ſkenck oc gaffue/Der
til met kand en Chriſten
beholle ſin Ecteſkabs ker=
lighed/mod den Ecteſkabs
Dieffuel/naar hand vil ide=
lige betencke den førſte kær-
lighed / hand haffde paa
ſin Brylups dag til Bru=
den/den tid hand holt hen-
de for den alſomſkøniſte/oc
frommiſte/ huilcken haffde
altid i hu oc tancke/lige ſom
hun ſtod ſtedſe for hans an=
ſict oc vilde icke gerne være
fra henne en hal time rom/
oc maatte vel lide (ſom
mand pleyer at ſige) at

hand kunde bære hende met
sig / i en Sudel taske / huo
der kunde idelige beholde
saadanne tancker i Ecte=
skab / den kunde vel leffue
vdi samme Stat / effter
Guds vilge i venlighed oc
kerlighed / Saadanne Ec=
tefolck findis mange / at den
ene er ilde til freds / naar
den anden vandrer nogen
sted hen / oc kunde icke være
rolig eller glad / for de kom=
me til sammen igen / Oc ty=
ckis saadanne Ectefolck
som haffue leffuit sammen i
30. eller 40. Aar / at det er
ekon 2. eller 3. Aar siden de
komme tilhobe. Hoss saa=
danne Ectefolck boer Gud /
oc kand icke feyle / der er ey

velſignelſe / fred / enighed / oc lycke / hoſſ dem: Oc endog Ecteſkabs Dieffuel er vred paa ſaadañe Folck / oc legger vind paa hand kand indſkyde onde tancker i deris hierter / ſaa lade de dog de ſame falde vd igen / Oc dette er den beſte konſt. Huo der kand den / Der ſaare / paa det den førſte kerlighed maatte altid bliffue varactig hoſſ Ectefolck / da er det behoff ſom S. Pouil ſiger / at den ene fordrager den andens ſkrøbelighed / oc ſee aleniſte til de gode oc gaffn / mand haffuer aff ſin Ecte ſtolbroder / oc icke til det onde der kand findis iblant / oc tencker ved ſig / at

haffde hand anam̄et en an=
den/da(kand ſke) hand haff
de intet forbedret ſig/ Der
faare formaner ocſaa den
hellige Paulus Mende
ne / at de ſkulle elſke deris
huſtruer/ lige ſom Chriſtus
elſkede ſin Menighed / hues
wrenhed hād ſkiulte/ oc ren
ſede/oc ſiger fraa i/at Man=
den ſkal elſke ſin huſtru/lige
ſom ſit egit Legom̄e/hues w
renhed oc ſlemhed hād ſkiu=
ler/oc vil ekon lade til ſiune
de lem̄er ſō ſkøneere. Thi vil
de it par Ectefolck icke lide
huer andre/oc de fordrage
huer anaris ſkrøbelighed/da
er det at beſørge/at de gaa
begge til grund oc falde i ec
teſkabs Dieffuels ſnare/Om

en from tuctig Quinde som fordrog hendis Mands brøst / ved nafn / Hiero/ den tid en anden kaste hannen for at hans Aande luctede ilde / Gick hand hiem til sin Hustru/oc bleff fortørnet / at hun vilde icke selff sige hannem det / Da suarede hun oc sagde / at hun haffde icke megit actet det/men mente at alle andre Mend luctede ocsaa ilde / J lige maade giorde ocsaa Paulus Æmilius en viss oc mectig Romere/ den tid hand fornam saa stor breck / met sin Hustru / oc hans venner der formerckte / da spurde de hannem at / hand brøst hans Hu=

ſtru haffde / efftérdi hun
vaar ſkøn/tuctig/oc fruct=
ſommelig / da vilde hand
icke obenbare hendis ſkrø=
belighed / Men viſte dem
ſind Sko oc ſagde/Er den=
ne ſko icke ſmuck oc ny / i vi=
de alligeuel icke huor hand
trycker mig / Her ſkulle wi
ocſaa tale om dem/ſom in=
gen holder at vere ſkøn
nock/end dog Gud haffuer
giffuit dem deylige Quin=
der/dog ſee de alligeuel al=
ligeuel altid effter ſkønere
Quindfolck. Men det er til
forgeffuis at vnderuiſe
dem / ſom giffue ekon act
paa en liden beſmittelſe/
ſom kand vere i deris Hu=
ſtruers anſicter/oc icke paa

deris tuctighed/oc kerlig-
hed/Som den Hedning ſag
de/ Quid tibi formoſa, ſi non
tibi caſta placebit? Det er ſka-
de/ at den ſom kommer en
from Quinde/at hand giff-
uer mere act paa hendis
ſkønhed / end paa hendis
tuct/oc ærlighed. Den ſkal
vocte ſig for det/en anden
Hedning ſiger / Lis eſt cum
forma magna pudicitiæ, Skøn
oc from/ vil icke altid vere
ſammen.

Den Fierde modſtandelſe / Met huilcken Ecteſkabs Dieffuel / legger ſig imod Euæ Skabning/ſom bleff ſkabt aff Adæ Rebben oc Side.

Den

DEn tid GVD i ſit egit
raad/haffde beſluttet/
at hand vilde ſtigte Ecte=
ſkabſtat/ beſcriffuer Moſes
framdelis / at Gud giorde
ſit egit raad fyldiſt met ger=
ningen/ Oc lod en dyb ſøffn
falle paa Adam/oc tog it
Rebben aff hans ſide oc
ſkabte Euam der aff/paa
det alſom ſkønniſte/oc paa
det ſiſte ledde hende til A=
dam och tilhobe føyede
dem.

Huor flitelige Ecte=
ſkabs Dieffuel haffuer giff=
uet act paa deñe Guds ger=
ning/ ocſaa ganget til raad
met ſit ſelſkab / huorledis
hand kunde forderffue den=
ne Guds orden oc ſkick/

det vilde wi nu fram delis
kortelig see/paa det wi kun=
de lære at kunde hans
kalckhed/ oc diss flittelige=
re vocte oss der fore / Thi
det maa wi altid forsee oss
til Dieffuelen/ at hand leg=
ger vind paa/alt det Gud
haffuer vel giort/ Der faare
kallede de gamle/ Dieffue=
len Guds abe/i det at huad
hand seer Gud gøre/ det vil
hand strax effterfølge/dog
til Guds gernings forderff-
nelse/Oc her aff er det ord=
sprog kommen/ mand ple=
yer at sige/ Huor Gud byg=
ger en Kircke der bygger
Dieffuelen en Capelle hoss/
Der faar ville wi nu see/
huad Ecteskabs Dieffuel

haffuer opbyggt/ mod Gud skabning / met huilcken hand bygde en Quinde aff Adæ Rebben.

Først siger Moses / at Gud skabte Adam met hielperinde/ i men hand laa i en dyb søffn/ oc viste dissimellem intet aff huad der skede/ Oc det samme som hand giorde den tid ved Adam/ det vdretter han end nu i dag i Ecteskab / (om det gaar ellers ret til) Oc kommer it par Folck/ til hobe i Ecteskab / saa at de forundre sig der paa/ Oc begriffuer sig vel vnder tiden at Brudgommen er fød i lante Duoben/ oc Bruden er fød i Danmarck/ oc bliffue lige vel tilhobe føyet i Ecteskab/

aff kand mand lettelig for=
fare/oc beslutte actEcteskab
er end nu i dag Guds ger=
ning/io saa vel/som den tid
hand tilsamen/føyede Adā
oc Euam/Met deñe Guds
gerning / vil Satan ocsaa
haffue at skaffe paa det/ dē
skal icke begyndis oc endis/
effter Guds orden oc vilie/
Men først driffuer hand vn
ge Folck til/ at de skulle aff
wberaad mod/gribe til/hu=
ad forkommer/den ene aff
ond lyst oc begering / den
anden aff druckenskab/Den
tredie aff andre letferdige
aarsager/oc til eggelser/for=
vden Guds paakaldelse/oc
andre tilbørlige meddeler
etc. Aff saadan en hastelig

begyndelſe/ gør Ecteſkabs
Dieffuel ocſaa en ſuar ende/
hand vdretter ſtrax i ſaadā
Ecteſkab huad hannem ly=
ſter/ſaa at mange ſaadanne
Ectefolck (naar den onde
lyſt/oc druckenſkab er for=
gangen) løbe fra huer an=
dre met Føderne/før en Hen
derne bliffue rettelige ſam=
men lagd / kand hand icke
der komme dem til / effter
ſin forſæt/ ſaa vender hand
dog Hiertene fra huer andr/
ſaa de falde ſiden i horeri/
oc kom̄e der offuer/i Liffs oc
ſiæls fare helder ocſaa for=
ſkaffer det ſaa/at de ſkillis
fra huer andre/eller ocſaa
leffue met huer andre i had
oc affuend/oc æde oc bide at

huer andre/vden affladel=
se/ind til de komme i graff=
uen / oc end dog mange
fromme Mennisker legge
sig der vdi / at ville fordra=
ge dem / dog sker saadant
til forgeffuis / ont bliffuer
ont.

Til det Andet/saa kom=
mer Ecteskabs Dieffuel vn=
ge folck til/at de skulle icke
bide effter den som Gud vil
tilføye dem men begynde
aff deris egen tycke/at see
hen til stor rigdom/mange
veldige slegt oc venner/
huilcke de megit mere acte/
end Gud/oc hans velsignel
se / hoss saadanne haffuer
Ecteskabs Dieffuel / mere
end vundet legen/ oc griber

der vdi met begge hender/ oc vil selff alene vere Herrer oc Regenter i saadan Ecte=skab/bruger alle de midler hand kand / at deris gods oc pending kand forsuinde/ oc at Slect oc venner skulle icke videre hielpe/ paa det siste saa forsuinder kerlig=heden met Pendingene/ oc armod slas dem til/da kand mand lettelige betencke/ huorledis det vil siden haff=ue sig i deris Ecteskab/ saa at Dieffuelens faarset gaar vel for sig baade met Hore=ri/oc anden ond vesen.

Til det tredie/Regerer Ecteskabs Dieffuel/mange vnge personers øyne/at de inted i Ecteskabs begyn=

delſe/anſee wden aleniſte ſkønhed/foruden Guds paa kaldelſe/Der leer Dieffuelen at/Oc ved vel/at den ſkønhed bliffuer icke varafftig Men forſuinder/oc fornisner/ſom blømſter paa marcken/naar denne aarſage til deris kerlighed tagis bort/ſaa forſuinder ocſaa kerlighed/Naar den er forſuunden/ſaa kand Sathan anrette allehonde wlycke.

Til det fierde/kand Ecteſkabs Dieffuel i ſaa maade (ſom nu ſagt er) faa ſin fremgang/ſaa vender hand bladet om/oc læſer dem en anden text/oc affuender deris øyne oc Hierter fra Guds orden/oc velſignelſe/hen til deris nering

oc vnderholding/ oc gører
ſkarpt regenſkab/huor man
ge/Dagene ere om aarit/oc
huor megit mad oc dricke/
huor mange klæder / ſko/
pendinge/dem behoff gøris
aarit igennem/oc tencke ic=
ke/at den ſamme Gud ſom
haffuer ordinerit Ecteſkab/
kand formedelſt ſin velſig=
nelſe/io ſaa vel føde viij. el=
ler x. Meñiſker/ſom it men.
niſke/Naar de i ſaa maade
legge deris regenſkab / ſaa
ſummerer Ecteſkabs Dieff=
nel den/oc affſkrecker dem
der met/fra Ecteſkab/oc de
forhale tiden/oc før end de
tage ſig vare/ falde i hore=
ri / oc ſamler Guds vrede
paa ſig/ſaa at de kunde ſi=

den neppelige komme vdi it lyckſaleligt Ecteſkab / ſaa de maa ſiden betale met de-ris egne Huſtruer/det ſom de haffue vdi lang tid op-baarit / eller ocſaa bliffue ellers beladet met anden Guds ſtraff/ſom er wfruct-ſommelighed / ſiugdom/oc anden wlycke. Somme Menniſker drage Ecte-ſkabs Dieffuel aldelis fra Ecteſkab / at de der vden for leffue alle deris dage i wrenhed/dem ſelff til en viſſ fordømelſe. Men kand hand icke i ſaa maade faa bugt met dem/ Saa driff-uer dog den Ecteſkabs Dieffuel / Saadanne (ſom ſørge for deris nering) hen

til Gerighed/ riffuen oc kratten/oc til en wgudelig handtering met huilcken deris ſamuittigheder bliff=ue beſuarede/ oc kommer ſi=den wfred/oc wſamdrectig=hed mellem Ectefolck / at den ene vil icke vere ſaa ka=rig / oc ſparſommelig ſom den anden/ icke ſaa flittelig til at ſamle Gods oc pen=ding tilhobe etc. Der plage de huer andre met/dag oc nat/hoſſ Bordit/oc i Sen=gen/oc ſaa vndertiden/for en ring ting/ſom icke er en Luſſ verd ſom mand pleyer at ſige.

Denne Ecteſkabs Dieff=uel/ ſom i ſaa maade kom=mer Menniſken til at giff=

te ſig/effter ſit egit gode ty=
cke/oc fri vilie ſkal en Chri=
ſten ſtøde til bage/met diſſe
ord/at Gud ſkabte Adam en
hielperinde / oc ledde hen=
de til hannem/ oc vide/ at
huad Gud giorde den tid
met deñe orden det gør hãd
end nu i dag Joan. 5. Oc
ſaadã gerning legger ocſaa
Chriſtus ſin Fader til/oc ſi=
ger / huad Gud tilſammen
føyer/ſkal inted Menniſke
at ſkilſe/Der faar ſkal ingen
tage ſig Guds gerning til
Men ſoffue oc huile ſig met
Adam/oc lade Gud raade
for ſagen/ oc anamme met
tackſigelſe det hand beſki=
cker/oc lade ſig det vel beha
ge/ det Gud giffuer/ huad

heller hund er alſóſkøniſte/
eller medel maade ſkøn/ rig/
eller arm/ Oc vide i ſand-
hed/at Gud ſom er rig oc
mectig/Herre oc Fader/giff
uer ingen aff ſine Døtter vd
foruden en beſynderlige
Morgē gaffue/Giffuer hād
hende icke det paa anſictet/
ſaa giffuer hand dog det i
hendis fromhed erlighed/oc
tuctighed/oc deler ſaadañe
ſine gaffuer vd ſom han-
nem tyckis gaat være/Der
faar holder mand det for en
dorlig ønſke / At en mand
bider effter en ſkøn/from/oc
rig Brud/Det er for megit
paa en tid/Saadanne gaff
uer / finder mand ſielden
hoſſ en Brud/Gud giffuer

icke en allene saadant/Det er dog vist/ at hand giffuer ingen aff sine Døtter blot oc bar vd/ foruden morgengaff ue/ hun fører io nogit god met sig/Der faar skal mand lade sig nøye/ met det Gud giffuer / oc tage til tacke/ Oc icke see paa en anden/ huor skøn/slet / ret / oc rig hun er. Thi det ene Men=niske haffuer vndertiden nogle gaffuer aff Gud/ som det andet icke haffuer/Saa er det fordi det beste raad/ at mand soffuer met Adam oc lade Gud beskicke oc be=stille en god methielperin=de / Thi en from Quinde kommer dog aff Herren/ som Salomon siger / oc icke

aff vor egen vduellelſe oc gode tycke.

Den Femte nød/met huilcket Ecteſkabs Dieffuel/ legger ſig imod Euæ ſkabning aff Adams ſide/ ſom betyder Ectefolckis enighed oc kerlighed.

FRemdelis beſcriffuer Moſes / at den tid Adam vaar fallen i en dyb ſøffn / tog Gud it Rebben aff hans ſide/ paa huilcket der hengde (wden tuil) ocſaa kød paa/ Som Adam ſelff bekende/ der hand befattede begge oc ſagde Det er ben aff mine ben/ oc kød aff mit kød etc. Her aff kunde wi

vel forstaa huilken stor ven
lighed oc samdrectighed/ de
haffde bliffuit mellem Ec-
tefolck/ haff de icke Mennis
kens nature bleffuit forderf
fuit Da haffde den ene elskit
den anden som sig selff/ foru
den nogen wuillighed/ oc
modsigelse/ Oc da saa ocsaa
S. Pouel hen til Guds skab
ning/ oc orden/ der hand
sagde/ J mend elsker eders
hustruer/ som eders egit le-
gomme/ huo som elsker sin
Hustru/ hand elsker sig selff/
ingen hader sit egit legom-
me/ men føder oc vederque-
ger det/ kunde det saa gaa
til i Ecteskab/ da befundis
icke saa megen wlycke der i
Thi ingen hader sit egit le-

demod/ skærer det aff/ oc ka-
ster det fra sig/ om det er end
skabet oc besmittit/ men hãd
renser oc læger det/ Saa
bleff ocsaa horeri/ oc wtuct
ned lagt/ naar den ene holt
den anden/ for den skøniste
ledemod/ da lengdis mand
icke effter it andet/ om hans
egit ledemod/ vore end kro-
git/ oc knortigt/ At der haff
de bleffuit saadan en stor ki
erlighed i Ecteskab effter
guds orden/ det giffner end
nu en gnist til kẽde/ aff saa-
dan/ ecteskab kerlighed som
er bleffuit i naturen/ at mãd
finder vel de mend/ som haff
ue deris hustruer saa kære sõ
dem selff/ at de ville voffue
deris hals for sem/ før end

dem ſkulde ſke nogen for-
fang/Men huad for mact
oc velde Ecteſkabs Dieff-
uel/bruger mod denne ven-
lighed oc kærlighed ſom bru
de at vere mellem Ecte-
folck/det ville wi nu ſee/paa
det wi kunde vide at Sa-
than hader alſommeſt Ec-
tefolck / oc at wi diſbedre
kunde vocte oſſ for hans
liſtighed.

Førſt griber Sathan
ind i Ectefolckis Hierter oc
ſind/oc vil vddrage den ret-
te kærlighed Ectefolck bur-
de at haffue til huer andre/
effterdi de ere it Kød / oc
giffuer dem aarſage der til/
At mange (icke langt effter
brulupet) haffuer ſin Heſt/

eller hund/kærer end ſin hu-
ſtru/mangē lengis effter ſin
Huſtruis død/oc ſørger icke
mere for hende/ end hand
haffde tabt en gammel
taſke/hand forſkreckis naar
hun leggis ned vdi Graff-
uen/lige ſom en Aſen/ naar
ſecken falder aff hannem/
Saa gaar hand paa loff-
te/ icke at hand vil henge
ſig der/ Men at hand kand
ſee ſig om vdi gaden/effter
en anden.

Til det andet/ Naar
den Ecteſkabs Dieffuel
haffuer i ſaa maade ſtuckit
ſin ene fod ind imellem Ec-
tefolck/oc affſkild Hiertene
fra huer andre/ ſaa ſticker
hand ſiden den anden fod
ind met/oc vil ocſaa ſkilie

Legommerne fra huer an-
dre/oc gør aff it Kød/tuen-
de kød/kommer dem til at de
gide icke lide/ eller seet huer
andre/saa at de bliffue kede
aff graapenbrad/oc lengis
effter vildbrad/Som mand
ocsaa vel forfarer / huad
Dieffuelen kand vdretter i
denne sag / At mangen som
haffuer en skøn / deylig oc
from Quinde / vender sig
dog fra hende / hen til en
slem skarns seck.

Til det tredie/Er det
saa Sathan kand i saa maa
de (som sagt er) inted vd-
rette hoss somme Ectefolck/
Da lader han alligeuel icke
aff/at bruge andre middel
til at gøre it kød til tuende

kød/at om hand kand icke
plat atſkilie dem/da ſaaer
hand dog wkrud iblant dē/
ſaa de falde fra den venlig=
hed/oc behagelighed/ ſom
den ene ſkuldehaffue til den
anden/ oc begynde at hade
huerandre/ kiffue oc trette
bande oc ſende / knurre oc
murre at huer andre/oc vn=
dertiden før end de bliffue
rettelige forligt/da kommer
hand en anden wlycke / oc
perlement aff ſted/oc opten
der en ny Jld aff en liden
gniſt/paa det/at Guds or=
den oc vilie/ſkal io icke haff
ue ſin fremgang i Ecteſkab/
her hoſſ bør oſſ ocſaa at for=
klare met en Hiſtori / huor
treſkelig Satan legger

sig ind imellem Ectefolck/
at hand kand gøre wfred
iblant dem/Det vaar it par
folck som begynte at leffue
i kerlighed oc enighed met
huer andre/ oc toge sig vare
for den Ecteskabs Dieffuel/
saa at hand selff ingen buct
kunde faa met dem/Saa
tog hand fordi en gammel
Trolquinde til raad/oc loff-
uede hende it røt par sko/
om hun kunde komme we=
nighed i mellem dem/ Den
gammel Quinde gick hen til
Hustruen/ oc sagde til hen=
de/at hendis Mand haff=
de i sind/at vilde myrde hen
de/oc til it tegen/da skulde
i finde en rage kniff liggen=
dis vnder hans hoffuit Pu=

de/oc gaff hende det raad/
at hun ſkulde ocſaa legge
en kniff vnder ſit Hoffuit/
oc komme hendis Mand
tilforn / Der effter ſagde
hun til hendis mand/huor=
ledis hun vilde gøre han=
nem det ſamme / hand acte
at gøre hende/der hand det
fornam/ ſaa bleff hand før
rede/ oc ſkar ſtruben ſønder
paa hende/ Den tid Trol=
quinden kreffuede / de røde
ſko aff Dieffuelen/ oc men=
te hun haffde vel fortient
dem/ſaa racte hand hende
dem til/ paa en ſtang/ oc
ſagde/ Jeg kommer dig icke
nermer / thi du eſt langt
verre end ieg er/Om dette
er ſaa ſkeed eller ey / geris

icke behoff nøye at randſa=
ge/men her giffuis dog met
at forſtaa / huor bitterlig
Ecteſkabs Dieffuel hader
Ectefolck / ſom ville gerne
leffue Chriſtelige / oc vel
met huer andre / Mod ſaa=
dan Ecteſkabs Dieffuels
argeliſt / oc at mand kun=
de bliffue varactig i den be=
gynte kerlighed oc enig=
hed/er dette det beſte raad
oc medel/at Ectefolck kom=
me idelige ihu den baand oc
contract dem bleff giort i=
mellem i deris Ecteſkabs be
gyndelſe/oc holde den for it
Sacramente/ huilcket ſom
ſkal altid paaminde dem/
at de ſkulle leffue/ i kerlig=
hed/oc ſamdrectighed/ eff=

ter Guds orden oc vilie/oc
vide/at de ære icke nu mere
tuende kød/mē it kød/ſaa at
den ene ſkal elſke den anden
lige ſom ſit egit Legomme/
fly oc ſky vſamdrectighed
oc ladekerlighed gaa for
ſig efſterdi/den er Gud al=
ſom̄eſtbehgelig oc vil gerne
bo hoſſ ſaadañe Ectefolck/
Der til met/til at beholde
ſaadan Ecteſkabs kerlig=
hed/er det ocſaa ſaare gaffn
ligt at Manden boer hoſſ
ſin Huſtru met fornuſſt/eff-
terdi/ ſom S. Peder ſiger/
hun er it ſkrøbeligt kar/
Quindfolck haffue megen
ſkrøbelighed/ere icke altid
ens til ſinde/kūde lettelige
lade ſig fortørne/Der ſaar

efftérdi Manden er ſtercke-
re oc klogere/ ſkal hand icke
ſaa lettelig lade ſig beuege
til vrede/ At lige ſom verd-
ſlige Regentere nødis til at
ſee tit oc offte gennem fin-
gre/megit høre oc ſee/lige
ſom de hørde oc ſaae det
icke/ Som mand pleyer at
ſige Qui neſcit diſsimulare,
neſcit regnare, Huo ſom kand
icke vndertiden ſee gennem
fingre/den kand icke rege-
re / J lige maade / om det
ſkal ellers gaa vel til vdi
huſſ Regimente/ſkulle Men
dene ocſaa ſkicke ſig / Der
faar er det vel rettelige
ſagt/ At der hører io ſaa
ſtor konſt oc forſtand til
rettelige at regere en Hu-

ſtru/ ſom at regere it lempe-
lige land / Der hoſſ ſiger
mand ocſaa/ at met ſlaen
gører mand icke fromme
Quinder/ Thi ſlar mand en
fanden vd / ſaa ſlar mand
ni ind igen / kand monden
met ſin fornufftighed / oc
fromhed/ gøre en ond oc
wfornufftig Quinde noget
frommere/da er det bedre/
Som wi haffue Exempel
aff en from mand hoſſ Hed-
ningerne / ſom hed Socra-
tes / mig tyckis dog hand
haffde ladit Doctor Se-
mand tide for ſterck ind i
Huſſit/ oc tuiler mig / paa
om mange andre ſkulde ve-
re ſaa megit tolmodige/det
vaare icke heller gaat/Dog

vdrette hand mere met sin tolmodighed / end hand haffde brugit sin Regimente/paa det alsom skarpiste/ Oc en deñe Historie/Same Socrates haffde vnderti-den Alcibiadem til gest/da bleff Hustruen (som hed Zantippa)saare vred|oc reff hastelige Bordogen / oc Maden aff bordet|Da bleff Alcibiades fortørnet / oc spurde Socratē at/ hui hād kunde fordrage saadan ond skab/Da suarede hand kant du dog holde din Høne det til gode/at hun fluer vnder-tiden paa dit Bordt / oc bryder glaß sønder/oc om-nelter huad der er/ Ja/sag-de Alcibiades|hønē gør mig

gode æg/Da ſagde den an=
den/Saa føder min Zantip=
pa mig ocſaa deylige børn
Oc der Zantippa vilde icke
lade aff at ſende oc knurre/
ſagde hun/ kære Socrates
mig venderer/du kant lide
ſaadan knur/hand ſuarede/
kant du dog lide at tridſen
knarcker offuer din brynd/
En gong/ſom Zantippe løb
effter hannem paa Gaden/
oc reff klæderne aff Lego=
met paa hannem/Da bad
Folckit ſom det ſaa/ at hād
ſkulde ſla/Ja (ſagde hand)
ieg fornemmer i ville gerne
wi ſkulde ſlais / Paa det i
kunde haffue nogit at lee at
Men naar Socrates vilde
gøre hende meſt til mode/

ſig mod Mendene/paa det/ de kunde ocſaa forfremme fred/oc enighed/Ecteſkabs Dieffuel til tratz/ huilcket dem bør dog paa begge ſider at gøre/ſaa megit dem mueligt er.

Først ſiger Moſes/ at Gud ſkabte Euam/icke aff Adams hoffuit/ icke helder aff hans Føder/men aff hans ſide huor aff wi beſlutte/ſaa megit ſom Euæ ſkabning tilhører/at hun er ſkabt Adam til en hielperinde/oc regenterinde/icke i mindere helder ſtørre verdighed en Adã/ men at hun ſkulde være i lige verdighed ære/oc herredomme met hannem/ Saadan lige ære/

oc mact/haffde vel tient til enighed/oc venlighed/i Ecteſkab/ Thi huor det gaar lige til/der er fred oc enighed. Det kand beſønderlige beuiſes der aff at Gud ſagde icke aleniſte til Adam Dominare/Regere/men ſagde ſaadant til dem begge/Dominamini/værer herrer offuer alle Diur paa iorden.

Til det andet/At de vaare huer andre lig i mact oc ære/ forklaris ocſaa i det 3. Capit: Met den ſtraff ſom Gud/ de graderet Euã met/ for ſynden ſkyld/ oc tryckte hende nogit nid mere vnder Adãs ſide/men dog icke vnder hans føder/men giffuer hende vnder hans

Regimente / at hand skal der effter være herre/oc hun skal være hannem vnderdanig.

Til det tredie/see wi ocsaa saadant aff den gnist/ som er bleffuit i Quindfolck / vdi denne forderffuede nature/At Quinden foruden den vnderdanighed som hun er hendis Mand skyldig / bruger alligeuel Priuilegijs mariti / Mandens frihed / stiger op vdi Mandens ære oc verdighed / lig met hannem / at bliffuer Manden en Bonde/ en Borger / en Magister/ en Doctor / en Herremand/en Greffue/Saa stiger han ocsaa op vdi samme

ære oc verdighed/Dette er
nytteligt at vide/at wi kun
de her effter diſſ bedre ſee/
Huorledis Ecteſkabs Di=
effuel paa griber Quinder=
ne.

Men at Gud ſkabte
Euam aff Adams ſide/hu=
or faar ſaadant ſkede/ oc
huor til det vaar nytteligt/
Der giffuer Ecteſkabs Di=
effuel/vel act paa/ oc ſeer
til ſaadan Guds gerning/
met krogede øyen/Oc veed
huorledis hand vil bruge
den imod Guds forſæt/til at
anrette wenighed oc ſplid=
actighed imellem Ecte=
folck/ Oc beſønderlige der
de vaare begge faldne i
Synd/ oc Eua bleff nid=

tryct vnder hendis Mands Herredøme/ Da bekom Sathan aarsage/ aff en skabning/ som Gud skabte aff Adams side/ at bekomme formedelst Quinden megen wlycke i Ecteskab/ lige som hand forsøgte sig tilforn met Mendene/ som wi haffue giffuit til kende/ Saa griber hād nu fat paa Quinden/ som her efftersølger.

Den tid hannem vitterligt vaar/ i huad verdighed Eua vaar skabt vdi/ i begyndelsen/ oc huorledis hun bleff siden nedtryct/ saa driffuer hand hende der til/ at hun skal legge sig effter/ at hun kand faa den mact oc ære igen/ som

hun haffuer miſt / oc tage
Regimentit fra Adams ha=
and / oc ingenlunde ſam=
tycke at Gud ſette hende it
tren eller thu neder bedre/
Men at hun ſkulde / met
villighed/ſige/ſom en Ro=
mere ſagde / Vbi qui non ſis
fueris, non eſt cur velis viue-
re, Saa at hun vilde langt
helder leffue i wfred oc w=
ſamdrectighed / end hun
vilde ydmyge ſig / Oc end
dog Dieffuelen haffuer icke
ſaadant kundit fuldkomme
hoſſ den fromme Euam/hu
ilcken ſom haffuer (vden
tuil) huldet ſig mod Adam
vdi al vnderdanighed|Saa
forfare wi dog alligeuel/
Huorlunde hand driffuer

ſit ſpil hoſſ hendis Døtter/
Oc eſſterdi Quinderne kun-
de inted verre taale paa
Jorden/end at de ſkulle væ-
re deris mend vnderdanige/
oc bucke ſig for dem / Der
faare tencke de til/Huorle-
dis de kunde kaſte ſaadan
byrde aff deris ſkuldre oc
velde ſig ind i Mandens
Regimente/ oc herredøm-
me/oc ſette al deris velfert
der paa ſkøtte inted/de giff-
ue hug vd helder tage hug
ind/oc kommer der viſſelig
ſtrid / efſter ſaadan Herre-
doms attraa oc begering/
Som en Hedniſke Poet oc
ſagde/ Lige ſom der er ekon
en Soel paa Himmelen/ſaa
bør ocſaa at være en Re-

gentere/om det ſkal ellers
være fredſommeligt. Non
capit regnum duos, nec regna
ſocium ferre, nec tedæ ſciunt.
Tho Herrer i it land/oc tho
Giecke i it huſſ forligis al-
drig / Som ocſaa Julius
Cæſar ſagde / Hand vilde
helder være Fogit i en lands
by/ oc haffue Regimentit
alene/end hand vilde rege-
re i Rom/met en anden/ſom
hand icke helder gaff ſig
til freds før end hand haff-
de formedelſt ſtor Blods
vdſtørtning bekommit ſaa-
dan Regimente/Lige ſaa-
dant ſpil kom̃er Ecteſkabs
Dieffuel aff ſted/iblant Ec
tefolck / At efftterdi Man-
den er Regimentit befalet/

oc vil icke giffue nogen an-
den saadan ære/Oc Quin-
den / aff Ecteskabs Dieff-
uels tilægelse / vil icke være
tilfreds der met/ hũ vil met
mact/ haffue Regimentet
aff hendis Mands haand/
saa at der findes sielden
noget huff / vdi huilcket
Doctor Semand haffuer
ey fangit Regimentet/
Men huad onde der følger
effter saadan Sathans til
eggelse/ Det giffuer dag-
lige forfarenhed til kende/
Huorledis Ecteskab der
met forstørris/ Huff regi-
gimente om kuld kastis/
venlighed oc kerlighed vd-
slyckis / kiff / Trette / tue-
dract/ Banden oc senden/

ere de førſte retter om Mor-
genen/Der aff voxer ocſaa
Anden ſtor wlycke / ſom er/
at deris bønner/ oc anden
GVDS Tienniſte for-
hendris/Oc falde ſaa hen
baade i Liffs oc Siels
vaade.

Til det andet / Saa la-
der den Ecteſkabs Dieffuel
ſig icke der met nøye/ at
hand kand opheffue Quin-
derne vdi lige Regimente
met Mendene / Paa det
hand kand forſtøre Guds
Orden / oc bort tage fred
oc endrectighed/Men hand
driffuer dem ocſaa (eff-
terdi de ere ſkrøbelige kær)
til ſaadan en driſtighed/
at de ville icke aleniſte

vere deris Mend vnder da=
nige som dem burde/oc icke
helder aleniste sidde i lige
Regimente met Mendene/
Men traae effter at tuinge
Mendene plat nid vnder
deris Regimente oc befal=
ning / oc legge Mañden
den Byrde paa/ som Gud
lagde hende paa/Saadan
befalning tog Eua sig til
effter hun vaar forlaackit
aff Dieffuelen/oc antuorde=
de Adam it Eble oc bød han
nem (som den første D. Se=
mand) at han skulde/ for=
uden gensigelse / anamme
det/oc bidie paa det/Oc be=
klagede siden Adam saa=
dant haardelige faar Gud/
oc sagde / Den Quinde du

gaffſt mig / hun gaff mig
det Eble/oc ieg aad der aff/
Oc her vdi ville Euæ Døt-
ter haffue deris Moders
art/Ja ſaa veldelige/at det
er en almindelige klage oc
plage/ baade i det Romer-
ſke oc Tørckiſke Keyſerdøm
me/ Huorledis Doctor Se-
mand haffuer Regimentet/
Som ocſaa Hiſtorier forkla
re/at vdi nogle land haffue
Quinderne ſet deris Mend
paa ſtole ved Rocken/oc
ſelff ført Regimentit alene/
oc regere Land oc Rige ꝛc.
Det ſkeer ocſaa nu vdi dag i
mange ſtore Købſteder/ at
Quinderne købe / oc ſelie
ſom de ville ſelff/Oc er det
ſaa / Manden vndertiden

købernoget/naar Quinden er i Kircken/eller paa Taar=rit/behager saadan køb hen de/gaat oc vel/ Men beha=ger det hende icke/da skal købet opslas / oc hendis Mandens ord skal inted gelde.

Saa siger mand ocsaa/ at vdi en stor Stad / ved stads Porten / hengde en stor side Flesk/ oc vaar scref fuit der hoss / at hvilcken som haffde icke Doctor Si=mand hiemme/ den skulde tage Flesket bort / Oc der vaar i lang tid ingen som torde annamme det/ paa det siste kom en Bonde/oc vilde tage det bort/Da rob te Porteneren til hannem

oc ſagde/at vil hand tage
Fleſket bort/da ſkal hand
bære det vnder Kiortelen/
Da ſuarede Bonden oc ſag-
de / Det tør ieg icke gøre.
Thi beſmitter ieg min Ski-
orte/Da tager min Huſtru
imod mig naar ieg kommer
hiem / ſaa ieg føler det/Der
faar maatte hand lade
Fleſket henge/Offuer ſaa-
dan Quinde Regimente/
gaff Cato/en viſſ oc mecti-
ge Romere/ſtor klagemaal
for det gantſke Romeſke
raad/oc ſagde Vi Romere/
haffue Regiment offuer den
gantſke Verden/Men vaa-
re Huſtruer de haffue Herre-
domme offuer oſſ.

Men

Men huad for splitac-
tighed Satan bekommer
met saadan Regiment/giff
uer daglige exemple tilken-
de/oc gaar lige saa til/som
vdi Bøndernis oprør vdi
Tysk Land/Naar vnder-
danen vil være Herre/Oc
Herren skal være Suend/da
begyndis Krig oc Blod
styrtning/ som ocsaa de
samme arme Bønder for-
numme.

Paa det Quindfolck
kunde vocte sig faar saa-
dan skreckelige Dieffuels hu
skud / Hoffmodighed oc
Dristighed/At de kunde op-
holde samdrectighed oc ker
lighed/oc at det kunde gaa
dem vel met baade til Liff

oc Siæl/Det ſtaar aleniſte
der vdi / At de ſkicke deris
tancker/ Gerninger / Leff=
nit/ oc Sind/ effter Guds
vilge oc befalning/At/ eff=
terdi Gud haffuer for den
opryndelige Synd ſkyld/
degradiret oc ydmyget E=
uam oc alle hendis Døtter/
at de ſkulle icke ſidde i lige
Regimente imod Mendene
Men vere dem vnderdani=
ge/oc kende den faar deris
Herrer / Da ſkulle fordi
Quinderne gerne oc tolmo-
delige bære ſaadan Kaarſſ/
ſom Gud haffuer lagt dem
paa/oc giffue ſig met al yd-
myghed vnder deris mends
Herredømme/ Oc trøſte ſig
der met/at deris kaarſſ va=

rer icke euindelig/ men fan-
ger suarlige ende/ oc siden i
dyn anden Verden til Gud
opheffue dem vdi den sam-
me ære oc verdighed / som
de haffde i begyndelsen
i Paradis/ oc gøre dem da
lige ved deris Mend.

Saadan loff giffuer
den Hellige Petrus / den
fromme Saræ/ at hun yd-
mygede sig for hendis
Mand/ oc kaldede hannem
Herre / oc som en Hedning
sagde/ Æquo animo pœnam,
qui meruere ferunt, Det en
haffuer forskylt / det lider
hand diss taalmodigere /
Fremdelis siger mand oc-
saa vdi det almindelige
Ord-

Ordſpraag / Feras, non culpes, quod vitari non poteſt, Det mand ſkal gøre Det maa mand helder gøre gerne / end vranguillighed hielper inted / men gører ekon det onde verre / derfaar ſkal en from erlig Quinde giffue ſig veluillige vnder ſaadan paalagde ſtraff / oc icke ſtunde effter lige Regimentet met Manden / Men gerne vnd den Regimentit / huilcken Gud haffuer befalet den / oc tolmodelige forbide effter ſamme byrdis forledſkilſe / ſom ſkal endelig ſke / naar dette ſyndige legom leggis til huile oc ro.

Men

Men er det saa/ Quinderne ville icke effter Guds vilie/ være tilfreds/ Men ville kaste saadan paalagd Byrde fra sig/ Oc vilde endelige slaa met Manden om Regimentit/ oc vinde hannem det aff met strid/ saa tabe de alligeuel/ Oc faa hug til met/ Thi Gud hielper da den sterckiste/ Derfaar er det de beste raad/ at Doctor Semand/ viger Doctor Hermen/ oc vnder hannem Regimentit/ paa det hun kunde dis bedre met vnderdanighed leffue i fred oc rolighed/ end met oprør mod hendis Herre/ leffue vdi idelig vfred/ kiffuen oc tretten Met lydac-

tighed / oc vnderdanig-
hed / kand mand vnder
tiden formilde en Tyran/
Oc en from lydactige
Quinde/ kand i lige maa-
de tit bøye oc formilde
en knubuorden oc Tyran-
niſke mand / Ellers / ſom
mand pleyer at ſige/ kun-
de tho haarde ſtene
icke vel male
ſmaat.

Den Siuende paagribelse/ met huilcken Ecteliskabs Dieffuel/ vil forderffue det ord som Moses setter fremdelis oc siger saa/ Gud bygde en Quinde aff Rebbenet som hand tog aff Menniskten.

HEr bruger Moses it besynderligt oc wuonligt ord/ siger icke som til forne/ at Gud skabte Euam/ Men hand bygde hende aff Adams Rebben/ Huor met/ hand vil giffue klarlige til kende/

Huor

Huor faar Gud ſkabte Euam/oc gaff hannem hende/ſom er/Førſt paa det at hand ſkal icke giffue ſig fra hende/ſom andre Diur gøre/Men giffue ſig i rolighed hoſſ ſin Quinde/oc bygge oc bo hoſſ hende ſom Adam ocſaa ſagde/Der faare ſkal en Mand forlade Fader oc Moder/ oc henge ved ſin Huſtru.

Til det andet / Giffuer Moſes met diſſe ord at forſtaa at Eua ſkulde være Adams methielperinde / formere Huſſit / affle Børn met huer andre / oc optucte dem i G V D S fryct.

Til det Tredie / vil hand ocſaa giffue der met tilkende / at Eua ſkulde være Adams Huſholderinde / at huad Adam ſamlede til Kelderen oc Stegerſit / det ſkulde hun holde til raade / oc ſee vel til gaffns i Huſit / den ſtund Adam vaar vde / oc arbeyde for den del hand ſkulde føre ind i Huſſit / Der faar kalder oc Paulus (til Titum 2.) Quinderne / Cuſtodes domus, Huſſ voctere / Oc der faar haffue ocſaa Hedningerne malet Venerem paa it Snegel huſſ / Giffuendis der met at forſtaa / at lige

ſom

som en snegel/drager altid sit Huſſ met sig/ Saa skulle ocsaa Quinderne bliffue i Huset/ oc icke løbe der hen/ som de haffue intet gaat at bestille/ Lige det samme betyder ocsaa den Sed/som mange stede brugis i Brolupper/ At naar Bruden opløfftis i hendis brudeseng/ Da er en liden dreng bestildet/ som skal tage hendis Pantoffle aff Føderne/ oc sla dem til Væggen met Søm/at paaminde Bruden der met/ at hun skal effter den dag bliffue i hendis Huſſ/ tage der vare/det hende bør at skøtte.

Paa saadan Guds gerning / giffuer Ecteskabs Dieffuel / ocsaa god act / oc der hand seer / at Adam haffuer bygd it Huss / hoss huilcken hand skal huile sig / legger hand sig først mod Manden oc gører (foruden Jld) en ond røg i Hussit / oc driffuer Manden / baade met hiertit / tancker oc fødder / vdaff husset betiligen om Morgen / Først hen til Brendevin / saa til Rinssvin / siden / til pryssing / Saa at næringen oc bieringen forsømmis der met / godset vnyttelige fortæris / Hustru oc børn sidde hiemme oc lide hunger oc tørst / Der aff kom-

mer klammer oc trette imel-
lem Ecteſolck/naar Huſ-
bonden kommer hiem fulde
oc galind / oc Huſtruen er
der ved vred oc wtolmodig/
ſaa følger der effter onde
ord ſlag oc wfred/Diſſimel-
lem ſtander den Ecteſkabs
Dieffuel bag dørren oc leer/
alt det hand kand.

Der neſt/legger Ecte-
ſkabs Dieffuel ſig ocſaa
effter Quinden/ Huilcken
ſom burde at være hiemme/
effterdi hun er bygt til at
være Mandens Huſholde-
rinde/ Da befinder mand
at vanartige Quinder løbe
hen i atſkildige Gader oc
vraaer / oc acter inted/

huorledis det haffuer sig hiemme/met hußholding/ oc naar de faa icke loff at bisse hen huor dem lyster/saa staa de stedse i Døren helder Vinduerne/ lige som husit brende induortis / Men huad for onde huskud/oc mistancke/Mendene faa der aff/Oc huad trette oc hug der følger effter/det giffuer daglige forfarenhed til kende.

Til det vocte sig for denne Ecteskabs Dieffuels listighed / oc at vndfly Riff/ trette oc wfred i Ecteskab / skulle fromme oc Christelig Ectefolck / effter

effter Guds Orden oc vil=
ge begynde oc ende de=
ris Ecteſkab / Oc ſkal en
Ectemand først betencke
huorledis GVD haffuer
bygt en Quinde oc giffuit
hannem dem / Paa det
hand ſkulde haffue alſom
ſtørſte lyſt oc vilge/til at
bo oc være hoſſ ſin Huſtru
oc Børn/leffue hoſſ dem/
oc holde dem til GVDS
fryct/ Siden ſkulde ocſaa
Quinderne giffue vel act
paa GVDS Orden / oc
ſkicke deris Ecteſkabs leff=
nit der effter/holde ſig hi=
emme vdi Huſſit/oc holde
til raad det ſom Manden
indſamler met ſin Sued oc
 Arbey=

Arbeyde/ oc tage sig ekon vare hiemme paa sit Embede / oc lade andre wduelige Quinder / løbe hid oc did/Dandsee oc springe/oc bruge løsactighed.

Ville Ectefolck saa skicke sig paa begge sider/ da kunde de bo venlige oc somdrectelige hoss huer andre/At den ene er gerne hoss den anden / at det gører Quinden ont/naar Manden er fra huss/ oc Manden er ilde til freds naar hand kand icke vere hoss Hustruen oc Børnene / etc.

Det

Det Ottende stød/ som Ecteskabs Dieffuel gør imod det ord/ som Moses siger / at GVD lede Euam till Adam.

HEr met giffuer nu Moses tilkende til en besluttning/ huorledis GVD haffuer det saa forordinerit/ At Menniskens vilkaar skal icke vare saadant/ som wmelindis Creaturers vilkaar ere / at de maa tilhobe føye sig

huem oc huor mange de ville Men (som tilforne er sagt/om Adæ søffn) Da skulle de bede GVD/om om en god stoldbroder/ Thi som Christus siger hoss Johannem/ at hans Fader arbeyder end nu i dag hoss/ oc i alle sine creatur etc.

Dette veed Dieffuelen saare vel/ Der faar lige som hand legger sig imod alle GVDS gerninger/ Oc vil icke lade være gaat/det som GVD haffuer giort gaat/ saa legger hand sig ocsaa imod denne GVDS gerning/ Oc

Oc driffuer Folck enten til Horeri/eller ocſaa at de ſkulle (GVD wadſpurt) tage til Ecte / effter deris egen vellyſt oc tycke/Saa at de ere ſaare mange Folck/huilcke icke GVD/ men Dieffuelen tilhaabe føyer vdi Ecteſkab / Oc effterdi Forælderne/ Slect oc Venner ere GVDS metdelere / ved huilcke hand tilføyer huer ſin Ecte Perſon / Saa legger Dieffuelen ſig til Mar=cken imod GVD Oc hand meddel / ſaa at Bør=nene enten foracte dem/ Oc følge deris egen vel=løſt effter / Oc gøre der

met

met Forelderne Hiertens sorrig / helder ocsaa kommer Forelderne til at forgribe sig imod GVDS Orden / at naar de ville forsørge deris Børn / Da see de meget mere hen til Rigdom / megen veldig Slect oc Venner / end til GVDS orden oc vilge / Huor aff der voxer siden megen wlycke / J det de ville / mod GVDS vilie / komme dem samme / Som haffue huercken løst eller kerlighed til huer andre / Saa leffue de ocsaa siden vdi Ecteskab foruden kerlighed til huer andre.

ertens
kom=
t for=
DS
ville
/ Da
en til
veldig
end til
vilge/
r ſiden
det de
vilie/
/ Som
ſt eller
r an=
de oc=
ab for=
ier an=

Der

Der imod ſkulle vnge Menniſke vel giffue act paa denne GVDS Orden oc ſkick / oc efftherdi en from Quinde kommer aff HERREN / Som Salomon ſiger / Der faar ſkulle de førſt før alting raadſla met hannem der om / oc bede hand vilde beſkicke gode middel / Som kunde tilføye hannem en from Quinde / huilcken hand haffde ſkabt hannem til gode / Oc lade ſig ſiden nøye met den GVD haffuer beſkicket hannem.

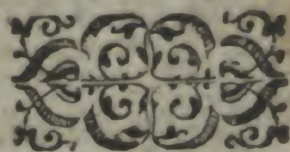
Oc der faar ſkulle Bør-
nene

nene icke foracte Forælder-
ne/Men lade dem giffte
sig/Effterdi/de ere de ret-
te meddeler / forskicket aff
GVD der til/som de Hel-
lige Patriarcher oc haff-
ue giort / som Bibelens
Historier vduiser / huilc-
ket ocsaa vaar vonligt
hoss Hedninger / Huess
Historier oc Exempler va-
ar faar langt at opreg-
ne.

Dissligeste skulle oc-
saa Forelderne oc For-
mynderne / flittelige giff-
ue act paa / oc tencke/ at
de ere inted i denne Dag/
vden meddeler oc redskaff/
til-

tilſkickne aff GVD / Oc
at det ſtander icke alt=
ſammen vdi deris fri vil=
ge / At giffue nogen bort/
Men de ſkulle flittelige
randſage om det ſkeer eff=
ter GVDS Orden/oc
om det er hannem
ſaa behage=
ligt eller
ey.

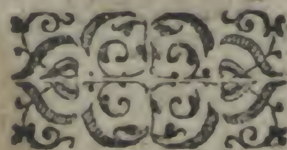
FINIS.

H. G. H. V. D. A.

Prentet i
Lybeck / hoss Asswe-
ri Krögers Erff-
uinge.

Anno XCVI.

Oc findis til kiøbs hoss
Laurentz Albrechts
Bogfører der sam-
mestdes.

Gudmansson

A° 1728.

Anno 16[illegible] d. 11 September
stod mit Brÿllups öll
paa Iunge Gaarde,
med [illegible] Kirckens
Daatter. Gud giffue
till Lÿcke
Peder Carlsön [illegible]

ptember
...ul öll
aarde,
[illegible]
giffus
[illegible]

Anno 1663 d. 16 July
blev d mit Broling
fra Diege Gaarde
blev giffuit till Lyche.

Anno 1669 d. 22 Augusti
blev d mitt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] October blev d
mitt [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Amen
D. O. S. [illegible]

Anno 1603 then
5 Jannuarius stod
midt fæstnnpölle
y vdhr Mr Olle A. n
fader wår salig
then konger effter-
mit brollup stod
Ano. 1603 then
4 Martij som
wår fastlaffuens
Sondag .. och
sitter thett lijcke.

Anno 1664 d. 2 Maij
Afsomnade min [illegible]
Dotter [illegible]
[illegible] i 11 och 12
Slaget om Middagen
d. 6 Maij Begrafven
[illegible] och [illegible]
min Mosters [illegible]
[illegible]
och [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Salmör, [illegible]

[illegible]

